

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Samson jako starozákonní Héraklés?
Diplomová práce

Bc. Veronika Slezáková

Katedra Starého zákona
Vedoucí práce: Mgr. Jan Rückl, Th.D.

Studijní program: Evangelická teologie

PRAHA 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Samson jako starozákonní Héraklés?“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby tato práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

Praha 2018

Bc. Veronika Slezáková

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá vztahem starozákonního zachránce Samsona a řeckého starověkého hrdiny Hérakla. Jejich propojení je zkoumáno nejprve po stránce literární, kde je analyzován příběh každého hrdiny zvlášť, a poté jsou vzájemně srovnávány společné motivy. Dále se tato práce zabývá historickou souvislostí příběhů a dějinami jejich možného vzájemného působení.

Cílem práce je zjistit, zda existuje propojení hrdinů Samsona a Hérakla, a pokud ano, jaké a do jaké míry ho můžeme vysledovat.

Klíčová slova

Samson, Héraklés, hrdina, mytologie, kniha Soudců

Summary

This diploma thesis examines the relationship between the Old Testament Saviour Samson and the ancient Greek hero Heracles. Their connection is firstly analysed from a literary point of view. The story of each hero is explored separately and, subsequently, common themes are compared. Furthermore, this thesis addresses the historical context of the stories and deals with the history of their possible interaction. The aim of this thesis is to ascertain whether there is a connection between Samson and Heracles, and if so, what this connection is and to what extent we can observe it and trace it down.

Key words

Samson, Heracles, hero, mythology, Book of Judges

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Janu Rücklovi, Th.D. za projevenou ochotu, za čas a pomoc, kterou mi věnoval. Poděkování patří také mé rodině, partnerovi a přátelům, kteří mě podporovali a dodávali sílu práci dopsat. Děkuji.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Samson.....	9
	2.1 Úvodní slovo k Samsonovi.....	9
	2.2 Dějinné pozadí a vznik textu.....	11
	2.2.1 Kniha Soudců.....	14
	2.3 Charakteristika Samsonova cyklu.....	17
	2.4 Samsonův příběh.....	19
3	Héraklés	22
	3.1 Prameny	23
	3.2 Héraklův kult.....	26
	3.3 Syntetické podání Héraklova příběhu.....	27
	3.3.1 Narození a dětství.....	27
	3.3.2 Dvanáct úkolů pro Hérakla.....	28
	3.3.3 Héraklés a Láomedón.....	28
	3.3.4 Héraklés a Deianeira.....	28
	3.3.5 Héraklova smrt.....	28
4	Obecné charakteristiky příběhů.....	29
	4.1 Mýtus?	29
	4.2 Datace	35
	4.3 Hrdinové?.....	40
5	Co mají společného?.....	45
	5.1 Božský otec.....	45
	5.2 Úkoly/ „práce“/ skutky.....	49
	5.3 Mocné zbraně.....	53
	5.4 Povaha.....	53
	5.5 Zabití lva holýma rukama.....	55
	5.6 Lišky.....	57
	5.7 Ženy.....	58
	5.8 Brána a pilíře.....	65
	5.9 Smrt.....	67
6	Závěr.....	70
7	Zdroje.....	74

1 Úvod

Často se můžeme setkat s podobnými tvrzeními, jako: „Samson je jako Héraklés.“ nebo: „Héraklés byl silák jako Samson.“. Vyprávění o Héraklovi jako silákovi a vyprávění o Samsonovi s dlouhými vlasy, které si nesměl ostříhat, jsme se učili už na základní škole v literatuře. V této práci si klademe otázky o tom, co se skrývá v pozadí příběhů o těchto postavách. Co mají tyto postavy ještě společného kromě síly? Pokud mají něco společného, může to mít nějaký společný základ?

Další otázkou, kterou si klademe je, jakou souvislost tyto příběhy skrývají. A je vůbec nějaká souvislost? Je možné, aby hebrejská Bible měla spojení s řeckou mytologií?

Je zcela možné, že na některé otázky nebudeme moci nikdy nalézt správnou či jistou odpověď, v této práci se ale pokusíme najít alespoň možnosti, jak se k jednotlivým otázkám postavit.

Tato diplomová práce nejprve shrnuje Samsonův příběh a začleňuje jej do dějin vzniku knihy Soudců, kam Samsonův cyklus patří. Následuje charakteristika dějin vzniku Héraklova příběhu a stručný přehled toho, jaká vlastně je postava bájného Hérakla. Poté se práce věnuje komparaci jednotlivých motivů a témat, která se v příbězích objevují a hledání cesty k tomu, jaké souvislosti se mezi vyprávěními nachází.

Postavy Samsona a Hérakla porovnávali někteří autoři, popřípadě zmiňují jejich podobnost. Nejvýznamnějším zdrojem sloužily články O. Maralitha s názvy Samson Foxes, Samson's Riddle, More Samson Legends,

Legends of Samson/ Heracles. Velmi přínosný byl také článek Gary G. Cohena Samson and Hercules, A comparison between the feats of Samson and the labours of Hercules.

2 Samson

2.1 Úvodní slovo k Samsonovi

Samson, hebrejsky שמשון, nebo se také můžeme setkat s přepisem do latinky v podobě Šimšon, je jedním z dvanácti soudců, kteří jsou jmenováni v knize Soudců. Jeho příběh nalezneme v kapitolách 13-16 zmíněné knihy.

Jméno Samson je vykládáno jako „uctívač slunce“ či „Sluníčko“, neboť jméno שמשון má stejný kořen slova jako hebrejský výraz pro slunce - שמש (šemeš).¹ Můžeme se také setkat s teorií, že Samsonovo jméno může nést význam „silný“, „tlustý“ nebo „sloužit“.² Všechny tyto významy se shodují s charakteristickými vlastnostmi Samsonovy postavy.

„Bez koncovky -n, označující jméno osobní, je totožné se jménem Šamaš, jménem boha Slunce v mezopotámské mytologii. Na Slunce odkazují i Samsonovy základní mytologické rysy: dlouhé vlasy symbolizující sluneční paprsky, (...) a jak se síla Slunce skrývá v jeho paprscích, i síla Samsonova je skryta v jeho dlouhých vlasech.(...) Dalším podstatným rysem z hlediska solárního základu mýtu je i to, že Samson brzy po ztrátě vlasů a své zázračné síly ztratí zrak, jako se za nejkratšího zimního dne po ztrátě vlastních paprsků zatemní i slunce.“³

V knize Soudců se setkáváme s rozsáhlými příběhy o válečnících a charismatických vůdcích, ale také s epizodami o dalších vůdcích, kteří vedli územní konflikty se sousedními kmeny.⁴ Na rozdíl od jiných soudců, kteří byli vůdci lidu, koná Samson hrdinské činy samostatně.

¹ COHEN, Samson and Hercules, str. 131; MOBLEY, Samson and The Liminal Hero in the Ancient Near East, str. 6- 7.

² RYAN, Judges, str. 100- 101.

³ TRENCSENYI WALDAPFEL, Mytologie, str. 14.

⁴ LANOIR, Judges, str. 345,

Postava soudce měla v knize Soudců důležitou úlohu. Vystupuje tu jako „správce“ komunity, charismatický „zachránce“ (například Gideon, Ehúd nebo Otniel) či „vysvoboditel“ (Jozue). Příběhy o soudcích tu popisují člověka, který vedl lid do boje proti nepříteli. V Samsonově případě můžeme hovořit také o „služebníku“ Hospodina.⁵

Jaroslav Sedláček o Samsonovi píše: „Soudcem byl Samson v tom významu, že byl nepřátelům Izraelovým hrozným jako soudcové.“⁶ Ke své roli byl Bohem vyvolen, aby zachraňoval Izraelce od nadvlády Pelištejců: „Hle, otěhotníš a porodíš syna, ale jeho hlavy se nesmí dotknout břitva; ten chlapec bude od mateřského života Boží zasvěcenec. On začne vysvobozovat Izraele z rukou Pelištejců.“ (Sd 13,5)

Pelištejci byli tzv. mořským národem, který se usadil v oblasti Kanaán na přelomu doby bronzové a doby železné (okolo 13. století př. Kr.).⁷ V této oblasti založili svá vlastní města, například Aškelon nebo Gáza. Pravděpodobně přinesli na toto území řeckou mykénskou kulturu. Oproti Izraelitům disponovali lepšími válečnými technikami a byli lepší v organizaci městské kultury.⁸ Samson byl postavou, která započala vysvobozování Izraelitů z pelištejské nadvlády. Další biblické postavy, které pokračovaly v této činnosti, byli například Saul či David.

---

⁵ BOLING, Judges, str. 13.

⁶ SEDLÁČEK, Výklad knihy Soudců, str. 277.

⁷ FOSTER, Judges 14:4, str. 293- 294.

⁸ BRENSINGER, Judges, str. 145.

2.2 Dějinné pozadí a vznik textu

Kniha Soudců je jednou z biblických knih, které tvoří v rabínském kánonu skupinu zvanou Přední proroci. Mezi tuto skupinu patří knihy Jozue, Soudců, 1. a 2. Samuelova, a 1. a 2. Královská. Obsahují pasáže, které mají společné rysy s knihou Deuteronomium, především rysy jazykové a ideové. V této souvislosti můžeme hovořit o Deuteronomistické dějepřevě, která obsahuje Přední proroky a knihu Deuteronomium.

Tato skupina knih ale nevznikla naráz. Kniha Soudců sama o sobě působí dojmem, že byla skládána kousek po kousku, nikoli po širokých celcích vyprávění. Navíc je patrná repetice některých prvků a objevují se i rozporná tvrzení.⁹ Hovoříme o tzv. deuteronomistické redakci. Rozumíme tím redakci anonymního autora či anonymních autorů, kteří editovali starší materiály v době babylonského exilu, který trval mezi 6. stoletím př. Kr. a rokem 537 př. Kr. Deuteronomisté byli „nacionálně a nábožensky založené entity, které se shromažďovaly kolem Davidovců v Babylónu“¹⁰, a zasloužili se o přepracování Starého zákona.

Od 19. století se rozvíjela diskuze na toto téma (především mezi literárními kritiky). Jako první nejvíce ovlivnil přístup k deuteronomismu, byl W. M. L. De Wette (1780- 1849).¹¹

J. Wellhausen (1844- 1914) zastával teorii, že knihy prošly dvojí

---

⁹ BOLING, Judges, str. 11.

¹⁰ BERLEJUNG, Náboženské dějiny Starověkého Izraele, str. 224.

¹¹ De Wette „ztotožnil nejstarší podobu knihy Deuteronomium s 'knihou zákona', která byla nalezena v jeruzalémském chrámu v 18. roce vlády krále Jošijáše (=622 př. Kr.).“ Jako první ale přišel s teorií, že kniha Deuteronomium v té době vznikala a jako první začal používat označení „deuteronomistický“.

redakcí, a to v době před-exilní a exilní. Stejně jako zmiňuje texty, které mohly být k celkům přidány až v době post-deuteronomistické. Například Sd 1,1- 2,5; 17- 21.

Tento přístup ke vzniku knihy Soudců zastával Martin Noth a jeho současným zastáncem je Thomas Römer.¹²

Martin Noth (1902- 1968) představil hypotézu, že všechny knihy Deuteronomistické dějepavy (Dt, Joz, Sd, S, Kr) jsou součástí samostatné a koherentní historické kompozice, kterou nazval „deuteronomistické dějpravné dílo“.¹³ V jeho pojetí nešlo o více redaktorů, ale pouze o jednoho, kterého nazval Deuteronomistou. Deuteronomista nebyl jen redaktorem, ale také spisovatelem a teologem. Ve své kompozici rozdělil dějiny Izraele do několika epoch, které vidíme v jednotlivých knihách Předních proroků. Jeho rozdělení ale pravděpodobně neodpovídalo tomu, jaké užíváme dnes.¹⁴

Deuteronomistická dějprava začíná vyhlášením Zákona (knihy Deuteronomium), na které navazuje období obsazování země (knihy Jozue). Následují příběhy s opakujícím se schématem: odpadnutí od Hospodina - trest - pokání - záchrana skrze charizmatického hrdinu neboli soudce (knihy Soudců). Knihy Samuelovy uvozují dobu královskou a celý oddíl uzavírá pád Jeruzaléma a odchod obyvatelstva do babylonského exilu (knihy Královské).

Deuteronomistická redakce kombinovala dva zdroje: „Malé Soudce“¹⁵

¹² RÖMER, and DE PURY, Deuteronomistic Historiography, in: Israel Construct its History, str. 37.

¹³ RÜCKL, a PRUDKÝ, Literární a teologický charakter Předních proroků – tzv. Deuteronomistické dějpravné dílo, in: PRUDKÝ, a HELLER, Obtížné oddíly Předních proroků, 370-77.

¹⁴ Tamtéž, str. 371.

¹⁵ Malí Soudci byli chápani jako předkladatelé a vykladači různých typů zákona (BOLING,

a příběhy hrdinů. Příběhy hrdinů pocházely z odlišných zdrojů, ale pravděpodobně pochází ještě z před-deuteronomistické redakce.¹⁶ „Malí Soudci“ byl seznam jednotlivých zachránců, který obsahoval krátký popis jako místo narození, doba, jak dlouho vykonával roli zachránce, místo pohřbení a občas i nějaký detail z jejich života. Až Deuteronomista udělal z lidového hrdiny „soudce“, aby vytvořil kontrast ke království, ke kterému byl kritický.¹⁷

T. Römer velmi významně zasahuje do současné diskuse o hypotéze deuteronomistického dějpravného díla. V jeho teorii nevystupují jednotliví editoři, ale celé skupiny editorů, které tvoří tzv. deuteronomistickou školu. Tyto skupiny působí ve třech epochách, ve kterých vznikaly jednotlivé texty Předních proroků.

První deuteronomistické texty vznikaly v 7. století v Jeruzalémě za vlády krále Jošijáše. Tyto texty spojuje ekonomická, administrativní a náboženská centralizace v Jeruzalémě. Dalším pojítkem je Jošijášovo úsilí o územní expanzi do oblastí bývalého severoizraelského království.

Tehdy mohl soubor obsahovat sbírku zákonů (kniha Deuteronomium v omezeném znění), příběh o obsazování země (Joz 2-11), kroniku judských a izraelských králů (prvotní verze knih Samuelových a Královských) a možná příběh exodu.

Celkovou kompozici knih Předních proroků Römer přisuzuje redaktorovi, který působil v době babylonského exilu. Hlavním tématem exilní

Judges, str. 11).

¹⁶ NOTH, *The Deuteronomistic History*, str. 69.

¹⁷ LANOIR, *Juges*, str. 353.

redakce je samotný exil. Redaktora bychom tedy měli hledat mezi judskou elitou, která byla do Babylonu deportována v r. 597 a r. 586. Do této doby situuje Römer vložení knihy Soudců do kompozice Předních proroků.

Poslední vlna redakce oddílu Předních proroků probíhala v době perské. Hlavním tématem bylo oddělování Izraele od domorodých národů v oblasti Palestiny před obsazením země, například Sd 2,13; Sd 3,1-6. Dílčím tématem je monotheismus a vyvolení Izraele.

2.2.1 Kniha Soudců

V předchozím oddílu byla představena teorie o původu deuteronomistického dějpravného díla od poloviny 20. století. Nyní se podíváme na vývoj utváření knihy Soudců.

Martin Noth ve své knize *The Deuteronomistic History* popisuje vznik knihy Soudců následovně. Deuteronomista vkládá mezi obsazení země (knihy Jozue) a dobu království (knihy Královské) období soudců. Redaktor zpracoval dva základní zdroje, což jsou tzv. „Malí Soudcové“ a příběhy jednotlivých hrdinů.¹⁸ Mezi „Malé Soudce“ patří například Tola, Jair, Jiftách, Elon nebo Abdon. Druhým zdrojem byly lidové příběhy o hrdinech. Především o hrdinech, kteří napomáhali Izraeli v boji s nepřáteli.

Podle Martina Notha by mohl být Samsonův příběh vložen do knihy Soudců až později, po deuteronomistické redakci. Tuto tezi podkládá tím, že v 1S 12,9-11 se nenachází zmínka o Samsonově jménu mezi zachránci, kteří vedli boje proti okolním nepřítelům.¹⁹

---

¹⁸ NOTH, *The Deuteronomistic History*, str. 69.

¹⁹ NOTH, *The Deuteronomistic History*, str. 85.

T. Römer zmiňuje, že Deuteronomista vytvořil prolog ke knize Soudců, a to konkrétně Sd 2,6-12, 14-16, 18-19.²⁰ V centru stojí provokace Izraelitů, kteří se otáčeli zády k Hospodinu a uctívali i jiná božstva. Hospodin je pak trestal tím, že jim posílal množství protivníků. Poté jim vyvolil „zachránce“, který je měl obrátit zpět k bohabojnosti a tak je zachránit. Tento model se cyklicky opakuje v průběhu celé kompozice knihy Soudců. Například Hospodin vydal Izraelity do područí Pelištejců a pak jim vyvolil Samsona, aby je z pelištejské nadvlády osvobodil. Můžeme říci, že se tento cyklus odehrává v rámci spásně-dějinného Hospodinova jednání vůči Izraelitům.

Podle Römera²¹ bylo během babylonského exilu seřazeno dvanáct příběhů o soudcích, kde posledním nebyl Samson, ale Samuel (1S7,15-17). To znamená, že kniha Soudců končila dvanáctou kapitolou a vyprávění pokračovalo narozením Samuela v 1S 1,1.

Hrdina Samson (Sd 13-16) se objevuje až v pozdější době, stejně jako kapitoly 17-18 a 19-21. Tyto texty se objevili až jako post – deuteronomistické, a to díky vlivům helénismu.²²

Römer zmiňuje podobnost Samsona a Hérakla, jejichž příběhy zasazuje do mytologického pozadí z konce druhého tisíciletí.²³ Toto je ale velmi odvážné tvrzení. Nelze totiž prokázat, odkdy mohly být tyto příběhy v lidském povědomí.

---

²⁰ RÖMER, The so-called Deuteronomistic History, str. 137.

²¹ Tamtéž, str. 138.

²² Tamtéž, str. 138.

²³ RÖMER, and DE PURY, Deuteronomistic Historiography, str. 121.

V komentáři Roberta G. Bolinga ke knize Soudců²⁴ se nachází schéma, které vývoj knihy Soudců vyobrazuje v jeho pojetí. Boling tvrdí, že v osmém století před Kristem se objevuje první redakce knihy, kde je shromážděn prolog 2,6- 23; 3,1-6; a objevují se vyprávění o Otnielovi, Ehúdovi, Šamgar, Deboře, Gideonovi, Abimelechovi, Tólovi, Jairovi, Jiftáchovi, Ibzanovi, Elónovi, Abdonovi a Samsonovi.

Později, v 7. stol. př. Kr., došlo k deuteronomistické redakci, která předchozí celek doplnila o před -prolog (2,1-5) o řeči Hospodinova posla, a o oddíl 6,7-10 o prorocké soudní řeči, a 10,6-16 s božskou soudní řečí, a o závěr kapitoly 16.-18.

V 7. stol. př. Kr. proběhla poslední redakce, ve které byl připojen prolog 1,1-36 popisující situaci od Judy po Dan, a doplnila epilog 19.-21. kapitoly v podobě znovusjednoceného lidu.

Jednotlivé redakce se zasloužily o doplnění některých oddílů, ale také o úpravu i již hotových celků.

Boling je v rozporu k předchozímu tvrzení, které jsem nastínila, v tom smyslu, že klade Samsonův příběh do osmého století před Kristem, tedy ještě před první deuteronomistickou redakci. Také odlišně udává dobu vzniku prologu (Sd 2). Nicméně je možné, že jednotlivé redakce se mohly zasloužit o přepracování Samsonova cyklu do podoby, jak ji známe dnes, protože původ textu nelze s jistotou doložit.

Samsonův cyklus odpovídá tomu, že by mohl být do knihy vložen až v době po poslední deuteronomistické redakci celé knihy Soudců.

---

²⁴ BOLING, Judges, str. 30.

Významným prvkem je vliv helénismu na tento příběh. Také této teorii odpovídá i to, že se Samsonovo jméno neobjevuje ve výčtu jednotlivých proroků, jejichž seznam se objevuje v 1S 12,9-11. Původ textu, doba jeho vložení a záměr umístění Samsonova cyklu je ale nejistý.²⁵

2.3 Charakteristika Samsonova cyklu

Samsonův cyklus se nachází ve 13.- 16. kapitole knihy Soudců. Podíváme-li se na formu textu, jedná se o vyprávění. Objevují se prvky jako modlitba, vítězný zpěv nebo heroické příběhy. V tomto oddíle Bible se také setkáváme se zřídka užívanou formou textu, s hádankou²⁶.

Modlitba se v Samsonově oddílu objevuje na třech místech: Menoách, Samsonův otec, se modlil k Hospodinu a prosil o narození Samsona (Sd 13,8). Žíznivý Samson volal k Hospodinu a modlil se za uhašení žízně (Sd 15,18). Poslední modlitbou je Samsonova žádost o poskytnutí síly, aby se mohl pomstít Pelištejcům za ztrátu zraku (Sd 16,28).

Vítězná píseň zaznívá dvakrát. Poprvé když Samson porazil své nepřátele (Sd 15,16), podruhé jako chvála bohu Dagonovi za odevzdání Samsona do pelištejských rukou (Sd 16,23).

Hádanka, která se v Samsonově cyklu objevuje, zní: „Ze žrouta vyšel pokrm, ze siláka vyšla sladkost.“ (Sd 14,14) Sama hádanka rozpoutá Samsonův záporný vztah k Pelištejcům. Díky tomu, že Pelištejci přimějí jeho ženu,

²⁵ NOTH, *The Deuteronomistic History*, str. 84- 85; RÖMER, *So- called Deuteronomistic History*, str. 182.

²⁶ CRENSHAM, Samson, in: FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 5, str. 950-954.

aby pro ně odpověď od Samsona vyzvěděla.

Samsonův život hrdiny je popsán v pěti krátkých příbězích, každý ve spojitosti s Pelištejci. První takový příběh se nachází v Sd 14, kdy Samson pobil třicet Pelištejců za prohranou sázku.

Další příběh se nachází v Sd 15,4-5, kdy Samson pochytil tři sta lišek a vypustil je do pelištejského pole.

V Sd 15,9-17 se nachází epizoda, ve které Samson pobil Pelištejce oslí čelistí.

Předposlední příběh se objevuje v 16,1-3, kde se píše o Samsonově noci s nevěstkou v Gaze.

Poslední hrdinský příběh se nachází v Sd 16,23-30. Tento čin je nejznámější z celého cyklu Samonových příběhů. Příběh pojednává o zboření pilířů v pelištejském chrámu při oslavách boha Dagona. Právě zde se Samson modlí k Hospodinu o sílu k tomuto činu. Při této události Samson umírá.

Ve vyprávění o Samsonovi se objevuje i specifický žánr. Tím je zvěst o zaslíbení jeho narození v promluvě Samsonovy matky s Hospodinovým poslem.

Základními motivy Samsonova cyklu jsou: neplodná žena (Sd 13,2), která mu dala život; silný hrdina (Sd 14,6), významné jméno (Sd 13,24), hrdina v moci ženy (Sd 15), hrdinova smrt jako jeho přání (Sd 16,30), ztráta charismatické role (Sd 16,19) a příkoří ze strany nepřátel (Sd 15,6).

Z hlediska rétorické kritiky se objevují v textu mnohé rétorické prostředky. Objevují se očekávání a opakování (například Sd 16,6-17),

zpomalení dějové linie (Sd 16,25-30), ale také zrychlení (Sd 13,25 a 14,1). Velmi výrazně je to vidět při porovnání plynutí textu během námluv Samsona a ženy z Timnaty a plynutí textu během událostí v pelištejském chrámu.

V textu se vyskytuje jak přímá (např. Sd 15,10), tak i nepřímá řeč (např. Sd 15,5). Můžeme se setkat s monology (Sd 14,16) i dialogy (např. Sd 15,12). Nechybí ani básnické prostředky jako asonance²⁷ (Sd 16,23), kontrast (láska a nenávisť; vědomí a ignorance), humor (např. Sd 15,4), dvojsmysl (Sd 14,14), nadsázka (Sd 15,4-5).

2.4 Samsonův příběh

Samsonův životní příběh je vylíčen v kapitolách 13- 16 knihy Soudců.

Členění textu odpovídá jednotlivým epizodám v Samsonově životě:

13,1- 25 Vyprávění o ohlášení Samsonova narození a Samsonovo narození.

14,1- 20 Svatba s Pelištejkou, kterou si vyvolil v městě Timnatě. Zabití lva holýma rukama. Předněšená hádanka jeho druhům. Rozvod.

15,1- 19 Pomsta Pelištejcům za vykonané příkoří.

15,20 Glossa: Samson soudil Izrael za dob Pelištejců po dvacet let.

16,1- 3 Samson a nevěstka z Gazy.

16,4- 30 Samson a Delila.

16,31 Závěr: pohřeb a informace o Samsonově souzení Izraele.

Takto strukturovaný „životopis“ slouží jen pro orientaci v jednotlivých příbězích. Bližší detaily zazní níže během komparace Samsonova příběhu s příběhem Héraklovým.

---

²⁷ Druh rýmu spočívající v pouze samohláskové shodě závěrečných slov verše bez ohledu na souhlásky.

Zajímavým prvkem v Samsonově vyprávění je určení Samsonova osudu Hospodinovým poslem v Sd 13,5, kde se píše, že bude Božím zasvěcencem a počne vysvobozovat Izrael z rukou Pelištejců. Fráze פְּלִשְׁתִּים: (a on začne osvobozovat Izrael z rukou Pelištejců). V Sd 13,7 zaznívá rekapitulace poslových slov. Tentokrát jde o rozhovor Menoáha se svou ženou. Ona ale zcela vynechává pasáž o tom, že bude jejich potomek osvobozovat Izrael. Ve čtrnáctém verši téže kapitoly se opět vyjadřuje Hospodinův posel, tentokrát k Menoáhovi, a opakuje, jaké podmínky musí Menoáhova žena plnit, aby měla potomka. Ani zde se neobjevuje ani zmínka o tom, jaký Samsona čeká osud.

Pátý verš obsahuje Samsonovo předurčení. Jak ale chápat, že v dalších rozhovorech důraz na Samsona jako vysvoboditele mizí? Vždyť osud vysvoboditele by přece pro každého rodiče byl něčím, čím by se chtěl pochlubit. Nebo naopak měla matka strach z tohoto předurčení a muži osud svého syna zatajila? Proč by ale posel v posledním rozhovoru Menoáhovi o Samsonovi jako osvoboditeli neřekl?

Můžeme se domnívat, že se tento dovětek k Samsonově osudu byl doplněn až v pozdější reakci textu a odkazuje tak k tomu, že již bylo známé povědomí o tom, že Saul a David povedou boje s Pelištejci, a proto byl vložen počátek tohoto osvobozování Izraelitů do Samsonova cyklu? Je pravděpodobné, že se vědělo, že Samson nedokončil vysvobození Izraele z rukou Pelištejců, a proto byla vložena zmínka o tom, že Samson začal vysvobozovat Izrael z rukou Pelištejců. Redaktor si ale patrně nevšímal dalších

veršů, které k Samsonovu osudu odkazují a doplnil tento dovětek jen k verši pět. Zajímavé zůstává, že tomuto místu se nevěnuje žádný z komentářů, které jsem užívala.²⁸

---

²⁸ BUTLER, Word biblical commentary, Volume 8, Judges; MCCANN, Judges; HARMON, , BUTTRICK, The Interpreter's Bible; MOORE, A critical and exegetical commentary on Judges.

3 Héraklés

„Činy mění svět, stejně tak i lidi - jejich původce, inspirátory a pomocníky. Vytvářejí vůdce a vzory, které ostatní pouze napodobují. Mění tím lidi v bohy nebo polobohy. Někdy nebeské nebo olympské, nejčastěji však pozemské a každodenní.“²⁹

Héraklés, řecky Ἡρακλῆς, latinsky Hercules, je velmi významnou postavou antické mytologie. Jeho postava je spojována s tradicemi různých kultur, pro tuto práci je ale primárním východiskem tradice řecká. Dalšími perspektivami jsou tradice římská, egyptská, indická, krétská, fénická, keltská a germánská.³⁰

Nejlépe shrnuje Héraklovu charakteristiku V. Zamarovský: „S jeho jménem se setkáváme (povětšinou v latinské podobě) jako s přívlastkem mužů obrovské postavy nebo obrovské síly. Ale Héraklés nebyl jen silák. Byl to člověk s lidskými slabostmi i s kladnými vlastnostmi, který neváhal bojovat s osudem a využívat svých schopností nejen pro vlastní slávu, ale zároveň k prospěchu lidstva, aby je zbavoval béd a utrpení. Dokázal víc, než jiní lidé, ale také víc vytrpěl; právě proto byl hrdina. Dostalo se mu odměny, po které toužil jeho babylonský předchůdce Gilgameš nebo foinický Melkart: splnila se mu nejnepelnitelnější touha člověka- stal se nesmrtelným.“³¹

Héraklés pochází z pokolení Perseova³²: Perseus měl dva syny- Alkaia a Elektryona. Alkaios měl syna Amfitryona a Elektryon dceru Alkméne. A právě Amfitryon a Alkméné se stali Héraklovými rodiči.

---

²⁹ SLUŠNÝ, Nejkrásnější Řecké báje a pověsti, str. 129.

³⁰ SMITH, Hercules, str. 360.

³¹ ZAMAROVSKÝ, Bohové a hrdinové antických bájí, Str. 168.

³² Tamtéž, str. 152-153.

Původně se Alkménino dítě narodilo se jménem Alkeidés („Silný“)³³, ale později jej všichni znali pod jménem Héraklés, což v překladu znamená „skrze Héru slavný“. Za svůj život si tento hrdina získal různá přívíska. Jedním z nejužívanějších je Alexikakos („Odvracející zlo“), Misogynes („Nepřítel žen“) nebo Sótér („Zachráce“).³⁴

Jeho osobě nakonec byl zasvěcen topol, oliva, břečťan a vřídla. V umění je zobrazován s vousy, lukem, kyjem a lví kůží.³⁵

3.1 Prameny³⁶

Nejprve je důležité zdůraznit, že písemné prameny se nedochovaly v plném znění. Máme pouze fragmenty, občas také jen zmínky. Téměř žádné dílo nepopisuje příběh našeho hrdiny uceleně, ale seskládáním jednotlivých pramenů je možné seznámit se s celým Héraklovým příběhem.

Nejstarší dochované zprávy o Héraklových činech si můžeme přečíst v Homérových básních, které vznikaly v období mezi 10. století př. Kr. a 8. stol. př. Kr.³⁷, především v dílech Ílias a Odyssea. Například ve zpěvu XI. Odyssey se dočítáme, že chrabrá a smělý Héraklés pojal za ženu Megaru, dceru Kreonta.

„Viděl jsem Megaru též, již chrabrá Kreión dal život,
kterou syn Amfítryónův měl za ženu, nezmorně silný.“³⁸

³³ STAFFORD, Herakles, str. 8-9.

³⁴ ADKINS, Starověké Řecko: encyklopedická příručka, str. 322.

³⁵ Tamtéž, str. 324.

³⁶ STAFFORD, Herakles, str. 3-4.

³⁷ Datace Homérova působení je nejistá, nejčastěji se však situuje do 8. stol. př. Kr. (STAFFORD, Heracles, str. 11). Do 10. stol. př. Kr. zařazuje Homéra např. G. G. COHEN. Do 8. stol. př. Kr. pak datuje Homéra například G. MOBLEY.

³⁸ HOMÉROS, Odysseia, zpěv XI., 269nn, str. 214.

Homér popisuje Hérakla v mnoha pasážích (například Diova promluva k bohům o vládě syna, odvedení Kerbera či střelení Héry šípem) a jako první popisuje Hérakla jako lučištníka³⁹.

Dále jsou Héraklovy činy zaznamenány básníkem Peisandrem a Stesichorem z 6. stol. př. Kr., ovšem dochovaly se nám jen fragmenty jednotlivých děl. Peisandros ve své básni Ἡρακλεια⁴⁰ (Herakleia, Heraklovy činy) popisoval Hérakla jako reka ozbrojeného mohutným kyjem a oděného lví kůží.⁴¹ Stesichorus jako první sepsal Héraklovy práce, které plnil pro Eurysthea.⁴² Někteří pozdější autoři zmiňují další detaily a ve dvou knihách nejméně pět Héraklových prací.⁴³

Na přelomu 8. a 7. stol. př. Kr. působil antický řecký básník Hesiodos, jehož nejvýznamnější dílo se nazývá Theogonia (překlad: O původu bohů). Zde se dočteme o pěti Héraklových úkolech. Další dílo tohoto autora, které se dochovalo jen fragmentárně a nese motivy z Héraklova života, se nazývá Héraklův štít.

Další fragmenty Herakleii jsou asi z poloviny pátého století, a sepsal je básník Panyassi z Halikarnassu.⁴⁴ Ve dvanácti zpěvech vypověděl většinu bájí o Héraklovi a vytvořil tak základ pro básnickou a uměleckou tvorbu s motivy z Héraklova života pro další generace.⁴⁵

³⁹ HOMÉROS, Ílias, zpěv V., 393-397, str. 124.

⁴⁰ STAFFORD, Héraklés, str. 3.

⁴¹ SASKA, a GROH, Mythologie Řeků a Římanů, str. 151; STAFFORD, Herakles, str. 3.

⁴² Můžeme čerpat z některých jeho básní, které se fragmentárně dochovaly, a to: Geryoneis, Kerberos a Kyknos; STAFFORD, Héraklés, str. 17.

⁴³ STAFFORD, Herakles, str. 3.

⁴⁴ Tamtéž, str. 3.

⁴⁵ OTTO, Jan, Ottův naučný slovník, Héraklés, str. 123

Spisovatelé zabývající se mytologií (a nazývající své texty jako mytologií) se objevili až okolo roku 500 př. Kr. Dochovalo se například několik fragmentů textu Pherekyda z Athén, z roku 450 př. Kr., který podává zprávy o Héraklově dětství, několika úkolech a událostech vedoucích k jeho smrti.

Sofoklés (5. stol. př. Kr.) ve své tragédii Ženy z Trachisu staví Hérakla do centra svého díla, z důvodu Héraklovy smrti, kterou zavinila jeho žena Deianeira.⁴⁶

Podobně jako Sofoklés píše o Héraklově tragické smrti a šílenstvích také Eurípides v 5. stol. př. Kr. ve své tragédii s názvem Heracles.

“Héra posílá proti Héraklovi Lyssu, bohyni šílené zuřivosti: hrdina nezkrotné síly považuje ve svém šílenství své vlastní děti za děti Eurysthea a zabije je společně s jejich matkou Megarou. Když si svůj příšerný čin uvědomí, vidí zdroj všeho neštěstí v tom, že jeho otec Amfitryón náhodou zabil svého tchána Élektryóna, otce Alkmény. Podle Eurípida náleží totiž synovská ústa nejen Diovi, nýbrž i Héraklovu smrtelnému otci.”⁴⁷

O století později, okolo roku 400 př. Kr., sepsal Herodoros obsáhlé dílo o sedmnácti knihách, s názvem Herakleia, které obsahuje detaily Héraklova života.⁴⁸

Další významný spis pochází ze 3. století př. Kr., kdy se Héraklés objevuje v epickém díle Argonautika od Apollonia z Rhodosu.⁴⁹

Pramen, který se dochoval téměř celý, je Knihovna od Apollodora. Pravděpodobně pochází z 1.- 2. století po Kr. Dozvídáme se tam o svatbě

---

⁴⁶ TRENCSÉNYI WALDAPFEL, Mytologie, str. 241.

⁴⁷ Tamtéž, str. 241.

⁴⁸ STAFFORD, Herakles, str. 3.

⁴⁹ Tamtéž, str. 3.

Héraklových rodičů, o jeho narození, jeho smrti a genealogii jeho žen a jeho potomků. Nechybí ani popis dvanácti úkolů pro Eurysthea.⁵⁰

Diodorova Historická Knihovna⁵¹ pochází z druhé poloviny 1. století př. Kr. a obsahuje zprávy o Héraklově tradici, protože tato Knihovna dokládá soupis historie řecké mytologie do roku 60 př. Kr.

Od 8.- 7. století př. Kr. se objevují sochy či další umělecké artefakty, které nesou motivy z Héraklova života. Například v chrámu zasvěceném Diovi na Olympu. Dále bylo nalezeno množství střepů keramiky na Peloponesu. V 6. století př. Kr. se objevilo několik hrnců v Lakonii, kde se na více než dvaceti procentech maleb objevovaly motivy z Héraklova života. Ve 4. a 5. století př. Kr. bylo nalezeno množství artefaktů v Athénách a severní Itálii.

3.2 Héraklův kult⁵²

Nejvýznamějším Héraklovým kultem je kult heroický, který byl nejsilnější v Opuntě a Thébách (kde se Héraklés údajně narodil). Božský kult vznikl na základě Héraklovy záchrany Thésea z podvěti a vznikl především v Athénách a v Attice. V Marathónu se například konala na Héraklovu počest slavnost se závody o stříbrnou číši, v Athénách a Eliadě byl Héraklés uznáván všemi atlety, gymnasty a sportovci. Byl uctíván i jako ideál zápasníka a druha v bitvě a byl také považován za zakladatele olympijských her.

Hlavní část božské podstaty Hérakla je vyjádřena v epithetech

---

⁵⁰ STAFFORD, Herakles, str. 3.

⁵¹ Z angl. Historical Library.

⁵² OTTO, Jan, Ottův naučný slovník, Héraklés, str. 123- 124.

Kallinikos a Alexikakos⁵³, kde je Héraklés vnímám jako hrdina, který byl seslán na zemi, aby ochraňoval proti všemu zlému.

3.3 Syntetické podání Héraklova příběhu

3.3.1 Narození a dětství⁵⁴

Héraklés byl synem boha Dia a Alkmény, ženy Amfytrióna. Pro Amfytriónovu nedbalost přišla Alkména o své bratry a Amphytrión se vydal je pomstít. V této době manželovi nepřítomnosti sestoupil k Alkméné bůh Zeus, který na sebe vzal podobu Amfytrióna. Tehdy Alkména počala Hérakla. Když se vrátil Amphitryon, situace se opakovala a počala druhého syna, Ífikla.

Před Alkméniným porodem Zeus předpověděl, že jeho potomek bude vládcem. Tím rozlítit Héru, která lstí zrušila Diovu předpověď Héraklovi.

Alkména ze strachu z Héřiny nenávisti odložila svého prvorozeného syna (Hérakla) za hradby Théb. Tam ho našla Héra a dala mu napít ze svého prsu. Tím ho učinila nesmrtelným. Héřina nenávist pokračovala a na Hérakla v kolébce poslala dva hady, aby ho zabili. Héraklés je zaškrtl. Už od dětství byl prudké povahy a vznětlivý (viz níže).

Prvním Héraklovým úspěšným hrdinským činem bylo poražení orchomenského vojska. Za tento čin dostal za ženu Megaru, dceru krále Kronta, se kterou měli několik potomků.

⁵³ Kallinikos je do angličtiny překládáno jako Fair – conquering a do češtiny bychom mohli užít názvu Ten, který vítězí spravedlivě. Alexikakos je do angličtiny překládáno jako Warding – off Evil. V češtině bychom mohli užít názvu Odvrácení zla.

⁵⁴ Primárním zdrojem pro zpracování Héraklova života posloužila knihy: KERÉNYI, Mytologie Řeků II, str. 97- 152; STAFFORD, Herakles, str. 21-78.

3.3.2 Dvanáct úkolů pro Hérakla

Poté, co pobil Héraklés své syny v záchvatu šílenství, mu Héra vrátila zdravý rozum, o který ho dříve připravila. Héraklés opustil Théby a šel si vyslechnout rozsudek bohů, aby šel sloužit na dvanáct let mykénskému králi Eurystheovi a splnit jeho deset úkolů. O těchto úkolech bude pojednáno níže.

Poté Héraklés nastoupil do služby ke královně Omfalé, která se do něho zamilovala a dala mu několik potomků.

3.3.3 Héraklés a Láomedón

Héraklés je hrdinou, který se odvděčil dobrým tomu, kdo mu pomohl, a potrestal toho, kdo mu ublížil. Trestu neunikl ani trojský král Láomadón, který Hérakla urazil během cesty z výpravy proti Amazonkám (viz níže).

3.3.4 Héraklés a Deianeira

Deianeira se stala jeho ženou a stala se také příčinou Héraklova utrpení. Héraklés se do Deianeiry zamiloval a získal si její ruku výhrou v boji s říčním bohem Achelóem.

Když se Héraklés vydal na další výpravu, začala Deianeira žárlit. Cestu jim zkrížil kentaur Nossos, který Deianeira představil plán, jak se zachovat, kdyby měla pocit, že ji Héraklés nemiluje. Tento plán nakonec uskutečnila a přivodila tak Héraklovi smrt (viz níže).

3.3.5 Héraklova smrt

Héraklés toužil zemřít poté, co mu Deianeira věnovala nevědomky otrávený plášť, a pokusil se o sebevraždu. O jeho smrti bude blíže pojednáno samostatně, v souvislosti se smrtí Samsona.

4 Obecné charakteristiky příběhů

Často bývá biblický hrdina Samson připodobňován k postavě řeckého starověkého hrdiny Hérakla, a naopak. Oba hrdinové nesou ve svých charakteristikách mnoho společných rysů. Těmi nejvýraznějšími jsou: zabití lva holýma rukama, narození smrtelné ženě s božím přičiněním a žena jakožto jejich záhada.

4.1 Mýtus?

Příběh Hérakla patří do řecké mytologie. Co to ale vlastně znamená? Můžeme Samsonův cyklus také nazvat mýtem?

„Lze rozlišit dvě varianty mýtů. První je vybájené vyprávění lidového původu, jež líčí buď činy a příběhy bytostí personifikujících přírodní síly, nebo odvážné činy bohů a hrdinů. Etnologově zjišťují, že každý mýtus vypráví příběh považovaný za pravdivý, protože se vždycky vztahuje ke skutečnosti. Tyto události, o nichž se předpokládá, že se odehrály v určitém momentě času, tak tvoří stálou strukturu, jež se vztahuje zároveň k minulosti, přítomnosti a budoucnosti.“⁵⁵

„Mýtus vypráví o tom, co se – pro vypravěče i posluchače - skutečně kdysi odehrálo a co zároveň vytvořilo současný řád skutečnosti. (Řekové ctili tradici a to, co bylo staré, bylo také posvátné. Proto byl posvátný i řád, který byl vytvořen ději a událostmi v dávné minulosti, neustále předávanými dalším generacím v mýtických příbězích. A určitá část této posvátnosti se pak týkala i mýtu samotného)⁵⁶

Podle Eliadeho je mýtus především zakládající příběh prapůvodního významu, který odhaluje cosi prvotního, původního a podstatného.⁵⁷

---

⁵⁵ SOURIAU, Encyklopedie estetiky, str. 578.

⁵⁶ PETRŽELKA, Mýtus, dostupné na URL: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps14/phil/web/indexM.html>, navštíveno 19. 5. 2018.

⁵⁷ ELIADE, Mýtus a skutečnost, str. 219.

V mýtickém příběhu se vypráví o tom, že se „objevila nová kosmická situace nebo prvotní událost. Je to tedy vždycky vyprávění o nějakém stvoření: vypráví se, jak bylo cosi vykonáno, jak cosi mohlo být.“⁵⁸ Mýtus vypráví pouze to, jak věci vznikly, nikoliv z jakého důvodu.⁵⁹

Základní funkcí mýtu je „nekriticky porozumět přírodním dějům a zajistit si v jejich rámci příznivé podmínky pro vlastní přežití.“⁶⁰ „Hlavní funkcí mýtu (...) je „fixovat“ exemplární modely všech ritů a všech významuplných lidských aktivit: stravování, sexuality, práce, výchovy atd.“⁶¹ Znamená to, že se jedná o pojednání o předloze lidské činnosti. Jako například zemědělské práce, které jsou vykonávány v určitých obdobích a s určitým záměrem.

Podle vědecké mytologie, kterou založil Métrodóros z Lampseku (5. stol. př. Kr.) se mýty odvozovaly od pozorování nebeských těles a jiných přírodních jevů. O dvě století později se k vědecké mytologii vyjádřil Euémeros (3. stol. př. Kr.), který „spatřoval v bozích historické osobnosti, které se uchovaly v pietní vzpomínce, a hledal v mýtech památky historických událostí.“⁶²

Mýty byly tradovány ústní formou z generace na generaci a neexistuje tedy jejich jediná verze. Zůstávají dochovány v řadě příběhů zaznamenaných v dílech mnohých autorů.⁶³ V mýtech se předávaly lidské zkušenosti,

⁵⁸ ELIADE, Posvátné a profánní, str. 67.

⁵⁹ Tamtéž, str. 68.

⁶⁰ PETRŽELKA, Mýtus, dostupné na URL: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps14/phil/web/indexM.html>, navštíveno 19. 5. 2018.

⁶¹ ELIADE, Posvátné a profánní, str. 68.

⁶² TRENCSENYI WALDAPFEL, Mytologie, str. 11.

⁶³ Tamtéž, str. 11.

které v daném společenství sloužily jako vzory etického chování a jednání jednotlivců. Z takto tradovaného materiálu čerpali Homér a Hésiodos v 8. stol. př. Kr. a mýtus dále rozvíjeli. Proti Homérovu a Hésiodovu dílu se stavěl Xenofón (6. a 5. stol. př. n.l.), podle kterého tito autoři nařkli bohy ze všeho zlého, co si ale lidé natropili sami.⁶⁴

Prameny, které poskytují vyprávění příběhů o Héraklovi, jsou především tragédie (například Sofokles nebo Euripides). Ale Homér, který jako první podává zpracování Héraklovy postavy ve svých dílech, sepsal eposy. Epos se s mýtem nikterak nevyklučuje. V tomto případě hovoříme o hrdinském eposu, který je typickým „pojedením o lidských hrdinech nezaznamenaných historií. Fakticky neexistující, leč vymyšlený hrdina je často zasazen do skutečného historického období, nežije v nějakém bezčasi, pohybuje se v reálném prostředí a na skutečných místech.“⁶⁵

Podle D. J. Novotného⁶⁶ se v mýtu prolíná rovina duchovní a rovina reálná a nelze je oddělit. Nejedná se o konkrétní historickou událost doložitelnou v kronikách nebo soudních spisech. Jde o smyšlenou postavu vloženou do určité historické doby. Duchovní rozměr je to, co tvoří z mýtu mýtus. Ten potom odpovídá na otázky, na které člověk dosud neznal odpověď.

Jaká má být mytologická postava? Novotný⁶⁷ charakterizuje postavu z mýtů jako postavu ucelenou, v rámci příběhu uvěřitelnou a její jednání má být pochopitelné. Musí také být obdařena charakterem (tedy souborem

---

⁶⁴ TRENCSENYI WALDAPFEL, *Mytologie*, str. 11.

⁶⁵ Tamtéž, str. 22.

⁶⁶ Tamtéž, str. 15.

⁶⁷ NOVOTNÝ, *Úvahy o mýtu*, str. 21

nějakých morálních vlastností). Musí nést význačné rysy, které se nějak projevují ve vztahu k sociálnímu prostředí. Postava musí být zapamatovatelná a s jinými postavami nezaměnitelná.

Samson i Héraklés jsou postavy, které jsou majitelem charismatu a jsou to postavy, které vykonaly hrdinské činy. Mohou ale vystupovat jako etické vzory jednání, jak zaznívá v charakteristice mýtu? V mýtech jsou čerpány pravzory, které zvou k následování. Samson i Héraklés byli prudké povahy a často opláceli křivdu násilím. Héraklés takto jednal vždy, když se mu něco nelíbilo. Jako příklad lze uvést epizodu, kdy jeho učitel Linos ho chtěl potrestat za chyby, ale Héraklés po něm hodil lyru a na místě jej zabil. Héraklův otec, král Amphytrión, dostal strach a poslal Hérakla na horu Kithairón, aby pásł dobytek, rostl a sílil.

Během svého konání užívali Samson i Héraklés násilí a fyzickou sílu.⁶⁸ Chybí příběh, ve kterém by se rozhodovali na základě rozumného zhodnocení situace. Také se vždy nechovají morálně, například Samson strávil noc s nevěstkou a Héraklés během výpravy strávil noc s padesáti dcerami krále Thespia, který doufal, že s ním jeho dcery zplodí potomky.⁶⁹ Nelze je tedy považovat za postavy, které by měli sloužit jako inspirace pro naše chování. Tímto nesplňují jednu ze základních charakteristik mýtu.

---

⁶⁸ V Héraklově příběhu nacházíme takový příklad zřetelně v příběhu o porážení orchomenského vojska: Mezi Thébami a Orchomenem vznikla válka kvůli nahodilé smrti jejich krále Klymena na thébských hrách. Orchomenský král Ergínos válku vyhrál a nařídil thébanům platit daň sto volů ročně jako trest. Když jela skupina vojáků převzít dobytek, potkali Hérakla. Protože ale voják jednal s Héraklem nelibě, Héraklés všem výběřčím uřezal uši a nosy a nosil je na provázku na krku.

⁶⁹ OTTO, Jan, Ottův naučný slovník, Héraklés, str. 120.

V Samsonově příběhu je jediné místo, kde se projevuje jako možný vzor chování, a to když se obětuje, aby zabil Pelištejce v jejich chrámu. Ale i zde hraje svou roli sobeckost. Koná tak, aby pomstil křivdu, které se Pelištejci vůči němu dopustili, když ho zbavili síly a oslepili ho.

Může se tu objevit otázka, zda Héraklés patří do mytologie. Héraklovy příběhy popisují bájná stvoření, místa i předměty. Můžeme v nich najít mnohé epizody, které popisují vznik různých přírodních jevů či míst. Například: když se Héraklés napil z Hérina prsu, způsobil jí bolest. Héra ucukla a mléko, které z prsu vytrysklo, vytvořilo Mléčnou dráhu. Proto by do mytologie měl patřit. Z hlediska postoje Hérakla k etice zůstávají mnohé pochybnosti.

Mircea Eliade uvádí, že člověk „se stává opravdovým člověkem pouze natolik, nakolik se přizpůsobuje učení mýtů, nakolik napodobuje bohy.“⁷⁰ Z etického pohledu není Héraklés postavou hodnou následování. Ba naopak se jedná o postavu, která je spíše příkladem „jak tomu býti nemá“.

Jak je to se žánrem Samsonova příběhu ve Starém zákoně?

Starý zákon vznikal postupně v dlouhém časovém rozpětí. V různých společenských kruzích, politických situacích a také je zpracován různými autory. Proto se v Bibli můžeme setkat s mnoha literárními žánry a druhy. Samsonův příběh je narativní povahy. Vypráví o hrdinovi, který v roli soudce zachraňoval izraelský lid z područí Pelištejců. Můžeme ale říci o Samsonově příběhu, že je mýtem?

---

⁷⁰ ELIADE, Posvátné a profánní, str. 70.

Bible sama nese ve své celosti množství různých literárních druhů a žánrů, včetně mýtu. Jako například o potopě či vzniku světa.⁷¹

Imre Trencsényi Waldapfel ve své knize *Mytologie* píše, že:

„Víra v jednoho boha (monotheismus) by zásadně měla vylučovat mytologii; vždyť jen polytheismus, víra ve více bohů, má sdodatek bohatý výběr nadpřirozených bytostí, aby mohl k rovíní nových logických zápletek posloužit bohy a bohyněmi navzájem znepřátelenými nebo navzájem navazujícími spojenecké či dokonce milostné vztahy.“⁷²

„Ve Starém zákoně se nám v podobě kánonu zachoval silně monotheisticky zaměřený výběr starohebrejské literatury, který se přesto vymezuje četnými mytologickými rysy. A to ani ne vždy v podobě aspoň zevně sladěné s monotheismem, jako např. v pověsti o Samsonovi, kde se dlouhé vlasy, pocházející původně ze solárních mýtů, staly odznakem asketického plnění zbožného slibu, nebo v mýtech starověku, doložitelných nápadnými paralelami z celého světa, nebo v historii archy Noemovy, příbuzným s mezopotámským mýtem o potobě.“⁷³

Imre Trencsényi Waldapfel dále charakterizuje Samsonův cyklus jako pověst, ale zároveň jako příběh s nádechem mytologie. Kde je tedy hranice, pomocí které můžeme určit žánr tohoto oddílu?

Samsonův příběh může být inspirován dalšími tradicemi. Jeho zařazení v židovské Bibli z něho činí ale zvláštní žánr. Jeho vložení do monotheistického náboženství činí Samsonův cyklus odlišným od mytologie. Označení pocest je patrně tím nejpříhodnějším.

---

⁷¹ NOVOTNÝ, str. 76; TRENCSENYI WALDAPFEL, *Mytologie*, str. 18.

⁷² TRENCSENYI WALDAPFEL, *Mytologie*, str. 17.

⁷³ Tamtéž, str. 18.

4.2 Datace

Z příběhů je patrné, že mají společné rysy. Z toho vyvstává otázka: Jsou obě postavy v nějakém vztahu? Je Samson bájným Héraklem? Jsou v příběhu společné jen některé motivy? Jsou tyto motivy původní v Héraklových příbězích nebo v Samsonově cyklu? Nebo se jedná o naprosto odlišné postavy bez vzájemné provázanosti?

Paralely jednotlivých příběhů jsou pro Othniela Margalitha důkazem historického vztahu postav Samsona a Hérakla.⁷⁴

Prvním argumentem je propojení izralského Samsonova příběhu s motivy příběhů, které mohli být známy od Pelištejců. Pelištejci pobývali na jižním pobřeží Kanaánu a pocházeli z mykénského Řecka. Je tedy možné, že s sebou přinesli i tradici o Héraklově příběhu a předali ji Izraelitům.⁷⁵ Další argumente, kterým Margalith svou teorii podkládá je, že Pelištejci museli znát v hebrejském světě málo užívanou literární formu hádanky a mohli jít tak předat i mezi izraelské obyvatelstvo.⁷⁶ Nejznámější řeckou hádankou je hádanka, kterou položila sfinga Oidipovi, a tento příběh měl být Pelištejcům znám.⁷⁷

O. Margalith, navazující v tématu jazykové podobnosti mezi národy na Y. Yadina, zmiňoval, že lidé z kmene Dan, ke kterým Samson patřil, používali ve svém jazyku termíny, ideje a mýty, které měli společné

---

⁷⁴ MARGALITH, Samson Foxes (224- 228), Samson's Riddle (225- 234), More Samson Legends (397- 405), Legends of Samson/ Heracles (63- 70), in: Vetus Testamentum.

⁷⁵ MOBLEY, Samson and the Liminal Hero in the ancient Near East, str. 7.

⁷⁶ MARGALITH, Samson's riddle and Samson's magic locks, str. 228.

⁷⁷ Vyprávění o Oidipovi zpracoval v 5. stol. př. n. l. Sofoklés.

s Pelištejci, a které izraelská kultura poznala až o generace později.⁷⁸ Může se jednat o jazyk zmíněný v knize Nehemjáš ve 13. kapitole (Neh 13,24): „Jejich děti pak mluvily zpoloviny ašdódsky, ale nedovedly mluvit židovsky. Hovořily jazykem toho či onoho lidu.“ Proto bychom mohli pozorovat silný vliv pelištejské kultury na izraelskou, konkrétně na kmen Dan.

Margalith klade Héraklovu tradici před Samsonovu. Zasaduje jej mezi příchod Pelištejců do oblasti Kanaánu okolo roku 1175 př. Kr. a migraci izraelského kmene Dan na sever, která započala ve stejném století.⁷⁹

Mobley píše, že samotný Héraklův příběh spadá daleko do doby Mykénské. Největší literární podklady k Héraklovu příběhu se nachází v Homérových dílech, která Mobley situuje do 8. století př. Kr.⁸⁰

Je zcela možné, že se Héraklova tradice nesla napříč několika stoletími, než ji Homér zpracoval. Tradice sahá do mykénského Řecka, ne-li ještě hlouběji do historie, tedy do období 13. - 14. století př. Kr., jako období „člověka Hérakla“.⁸¹ Toto tvrzení je ale skutečně jen domněnka a nelze s ní pracovat jako s relevantním údajem.

Jak již bylo uvedeno, okolo 8. století př. Kr. píše Homér o Héraklovi jako lučištníkovi ve svém díle Illias⁸² a v tomto motivu neužívá slov, která by popisovala zázračného hrdinu. Ba naopak popisuje Hérakla jako člověka, který mistrně ovládal luk a šípy, ačkoliv je z jeho textů zřejmé, že byl Hérakles polobůh. Homér nepojednává o Héraklově biografii jako celku,

⁷⁸ Tamtéž, str. 228- 229.

⁷⁹ MOBLEY, Samson and the Liminal Hero in the ancient Near East, str. 8.

⁸⁰ Tamtéž, str. 8.

⁸¹ COHEN, Samson and Hercules, str. 133.

⁸² Tamtéž, str. 133.

ale jen fragmentárně. Podává zprávu o Diově předpovědi vládce všemu lidu v jeho synovi. Popisuje šarvátku mezi Hérrou a Héraklem a také Héraklův úkol v podsvětí. Poté informuje o Héraklově bitvě proti mořské obludě a tažení proti Laomadónovi (viz níže).

Další datace, která může nějak napomoci k rozuzlení problematiky datace Héraklových příběhů, je Peisanderův text ze 6. století př. Kr., ve kterém je Héraklés popisován jako hrdina, ozbrojený kyjem a oděný do lví kůže. V této době psal také Stesichorus⁸³, který jako první popisuje Héraklových dvanáct úkolů.

Thomas Römer chápe Samsonův cyklus příběhů jako oddíl ovlivněný helénismem.⁸⁴ Dokonce zdůrazňuje i paralely mezi vyprávěním o Samsonovi a řeckou mytologií, především ve vyprávění o Héraklovi.⁸⁵ Samsona i Hérakla klade do mytologického pozadí z konce druhého tisíciletí př. Kr.⁸⁶ Nicméně příběhy o těchto hrdinech v písemné podobě zasazuje do post-deuteronomistické doby, a to především kvůli vlivu helénismu.

Do doby post-deuteronomistické Samsonův příběh zasazoval Martin Noth, který tuto svou tezi podkládal s tím, že Samsonovo jméno nefiguruje v soupisu zachránců, kteří stáli proti izraelským nepřátelům, v 1S 12,9-11.⁸⁷

Deuteronomista během tvorby redakce knihy Soudců pracoval

⁸³ <https://www.britannica.com/biography/Stesichorus>, navštíveno: 30. 6. 2018.

⁸⁴ RÖMER, So-called Deuteronomistic History, str. 138.

⁸⁵ Tamtéž, str. 7.

⁸⁶ RÖMER, and DE PURY, Deuteronomistic Historiography, str. 121.

⁸⁷ NOTH, The Deuteronomistic History, str. 85.

se dvěma zdroji: se soupisem Malých Soudců⁸⁸ a sbírkou heroických legend. Tyto dva zdroje sloučil do postav soudců jako charizmatických hrdinů legend.⁸⁹

„Deuteronomistická redakce se zároveň snaží demytologizovat hrdinské postavy lidového podání tím, že jim připisuje deuteronomistické rysy a integruje je do panizraelské perspektivy týkající se všech synů Izraele.“⁹⁰

Složíme-li poznatky o původu literárních pramenů o obou hrdinech, dostáváme se k následujícímu výsledku. Homérovo vyprávění o Héraklovi jako lučištníkovi, z 8. stol. př. Kr., je nejstarším dochovaným pramenem popisujícím Héraklův příběh. Nicméně stále nepodává ucelený biografický rámec. Nabízí pouze určité etapy, které bájný Héraklés prožíval.

V 8. století př. Kr. se setkáváme s Hesiodovým textem, který pojednává o Héraklově smrti. O další dvě století později, v 6. století př. Kr. se objevují první zprávy o dvanácti Héraklových úkolech a o Héraklovi jako hrdinovi s kyjem a lví kůží přes tělo.

Samsonovo vyprávění je situováno do doby Soudců, které podle tradičního datování patří do 11. stol. př. Kr. Pravděpodobně vynikla jeho písemná podoba v době post-deuteronomistické, lépe řečeno v období helénismu (od poloviny 4. stol. př. Kr. do konce 1. stol. n. l.). Datovat Samsonův cyklus konkrétněji nelze.

Příběhy o Héraklovi by se podle pramenů mohly tradovat ještě před vznikem Samsonova cyklu. Izraelité mohli přejmout motiv siláka z pelištejských mytologických vyprávění a zapracovat ho do svých příběhů.

---

⁸⁸ Minor Judges.

⁸⁹ RÖMER, and DE PURY, Deuteronomistic Historiography, str. 116-117.

⁹⁰ LANOIR, Juges, str. 354.

Jak již bylo řečeno, deuteronomista se pokusil o vložení lidového hrdiny do tradice dějin Izraele. Je možné, aby příběh tohoto lidového hrdiny vycházel z řecké kultury?

Exkurz: V článku *Have archaeologists found evidence of the Israelite hero Samson?* píše Acharya S/D.M. Murdock, že během vykopávek probíhajících v oblasti Jeruzaléma, které vedli Prof. Shlomo Bunimovitz a Dr. Zvi Lederman z Tel Avivské Univerzity, byly nalezeny artefakty, které mohou odkazovat k tomu, že Samsonův příběh je založen na dřívější tradici. Byl nalezen kámen s rytinou postavy bojující s mužem s dlouhými vlasy, a je datován do 11. století. Tedy do období, do kterého je tradičně situována doba soudců.⁹¹ Nemůžeme ale s jistotou potvrdit, že je na tomto artefaktu vyobrat právě Samson.

Zajímavostí je, že až po 5. století př. Kr. se začaly objevovat texty a artefakty, které odkazovaly k postavě muže se lví kůží přes tělo. Artefakty nalezené v Řecku či Izraeli tak mohou odkazovat jak k Samsonovi, tak k Héraklovi.

Z předchozí studie tedy vyplývá, že je návaznost Samsonova cyklu na Héraklovu tradici zřetelná. Můžeme hovořit pouze o motivech a tématech, která mají společná a podobná, nejedná se totiž o příběhy totožné. Není bohužel možné dohledat, zda existuje přímé propojení mezi autory jednotlivých textů v době jejich vzniku.

---

⁹¹ MURDOCK, *Have archeologists found evidence of the Israelite hero Samson?*, dostupné na URL: <http://freethoughtnation.com/samson-the-solar-myth/>, navštíveno: 25. 5. 2018.

4.3 Hrdinové?

Postavu Samsona i Hérakla nesmíme chápat v jejich historičnosti, protože „by to bylo na úkor jejich mytologické stránky, která je spojuje s bohy a dává jim podobu pravzorů. Jejich existence je jakousi zvláštní kvazi-existencí, která je méně i více než obyčejná lidská existence: více proto, že zahrnuje také další trvání v kultu.“⁹²

V Samsonově případě je ale nemyslitelné hovořit o Samsonově kultu. Héraklés skutečně svůj kult měl. O Samsonově kultu nejsou žádné zmínky.

Karl Kerényi pracuje spíše s označením „héroové“, nežli hrdinové. Důvod je skryt ve významu řeckého slova *hérós*, které v sobě nese jistou substancialitu. Jedná se o specifickou konzistenci, kterou jakožto postavy sdílejí s bohy.⁹³ Tohoto hrdinu nelze charakterizovat jen jako člověka, protože na něho dopadá záře božství. Jedná se o metaforické označení, které můžeme užít, hovoříme -li také o nádheře uměleckého díla. Dokáže tomu porozumět každý, kdo je nadaný potřebnou vnímavostí. Charakteristické pro héraa je, že mu náleží nejeden příběh.⁹⁴

Pro řeckou mytologii je božství v příbězích téměř samozřejmé. „Ve všech jeho projevech je ale vystupňována spíše jeho lidská stránka, nejvíce v tíži osudu a utrpení, které musejí héroové snášet.“⁹⁵ Tyto příběhy potom nutně vedou k tragédii. Všechny tyto příběhy zasluhují označení „tragické látky“, které zaznamenávají osud „bohočlověka“ v nesčetných obměnách.⁹⁶

---

⁹² KERÉNYI, Mytologie Řeků II, str. 12.

⁹³ Tamtéž, str. 12.

⁹⁴ Tamtéž, str. 13.

⁹⁵ Tamtéž, str. 21.

⁹⁶ Tamtéž, str. 21.

Porovnáme-li tuto mytologickou charakteristiku hrdiny se Samsonovým cyklem, poznáme, že ji lze bez nejmenších pochyb aplikovat. Samson jako postava, která snáší jedno příkoří za druhým, nese v sobě symbol božské přítomnosti, a tím jej lze nazvat héróem.

Ve starověké řecké literatuře (okolo 10. století před Kristem) byly míseny mýty s lidovými příběhy bez rozlišení. Biblický autor líčí Samsona způsobem, který připomíná věk hrdinů obecně, a zejména postavu Hérakla.⁹⁷

O Samsonovi jako o hrdinovi píše I. Trencsényi Waldapfel: „Šamaš-Samson nabývá rysů hrdinského osvoboditele, bojuje s nepřáteli lidu, jeho sebekrutější činy mají ráz spravedlivé odplaty, jeho hrdinské skutky vykazující nadlidskou sílu se začleňují do skutečných událostí palestinských dějin a v jeho tragickém pádu se obráží významný moment historie rodinného vývoje: stanovisko stranící endogamii - řádu, který dovoluje uzavřít manželství jen uvnitř kmene - protože hrdinův pád přivodila cizí žena.“⁹⁸

Ve své slavné knize Hrdina tisíce tváří Joseph Campbell popisuje hrdinův život v rámci vzorce přechodových rituálů: odloučení – iniciace - návrat.

„Hrdina se vydává z každodenního světa do říše nadpřirozených divů, setkává se tam s úžasnými silami a dosahuje přesvědčivých vítězství. Ze svých tajuplných a dobrodružných cest se vrací se schopností prokazovat dobrodiní svým bližním.“⁹⁹

Podle Otto Ranka je charakteristikou hrdiny: je dítě významného rodiče, nejčastěji syn krále. Jeho početí je provázeno různými komplikacemi, jako je zdrženlivost či tajné obcování rodičů. Během těhotenství se objevuje

---

⁹⁷ GALPAZ- FELLER, Samson: The Hero and the Man: The Story of Samson (Judges 13-16), str. 278.

⁹⁸ TRENCSENYI WALDAPFEL, Mytologie, str. 15.

⁹⁹ CAMPBELL, Tisíc tváří hrdiny, archetyp hrdiny v proměnách věků, str. 41.

proroctví v podobě snu či věštby. Po porodu je novorozenec odložen a nalezen zvířetem nebo prostými lidmi (například pastevci). Když vyroste, najde své rodiče a vykoná pomstu. Nakonec získává postavení a čest.¹⁰⁰

To, na čem se shodují tyto dva koncepty, nazýváme „heroická biografie“, která nese jisté společné prvky: zvláštní narození, odcizení v mládí, dobrodružství v cizí zemi či boje, návrat do společnosti.¹⁰¹

Na základě těchto základních charakteristik hrdiny můžeme říci, že Samson nese tři ze čtyř heroických vlastností: zvláštní narození, kdy je zaslíben neplodné ženě (Sd 13,2 – 24), boje s nepřáteli v podobě Pelištejců (Sd 14,1- 16,30), návrat do společenství kmene Dan. Sice se navrácí jen jeho mrtvé tělo, které jeho rodina odnáší do hrobu jeho otce (Sd 16,31), přesto tento prvek zachovává.¹⁰² Protože o Samsonově dospívání či mládí nemáme jediný příběh, tento bod z heroické biografie do Samsonova cyklu nepatří.

Campbell si stojí za tím, že hrdina odchází do říše nadpřirozených divů. V Samsonově případě je toto tvrzení nadsazené. Musíme ale uznat, že Samsonovy skutky nesou ráz nadpřirozenosti především v tom, že se děly na základě „vstoupení Ducha Hospodinova“ do jeho těla, což je samo nadpřirozený prvek.

Héraklés disponuje všemi heroickými charakteristikami. Narodil se díky Diově sestoupení k Alkméné. Navíc je jeho početí provázeno proroctvím,

---

¹⁰⁰ RANK, *The Myth of the Birth of the Hero*, str. 66.

¹⁰¹ MOBLEY, *Samson and The Liminal Hero in the Ancient Near East*, str. 12.

¹⁰² Tamtéž, str. 13.

keré vyřkl samotný Zeus.¹⁰³ Když se Héraklés narodil, matka jej odložila za brány města, protože se obávala Hériny nenávisti vůči jejímu synovi. Héraklés tedy splňuje další bod heroické biografie. Dobrodružství, která ho potkala během jeho života, byla vždy v cyklech - dostal úkol, poté odešel do míst, kde svedl boj či vykonal něco heroického, a nakonec se opět vrací do společnosti, kde se mu mělo dostat uznání. Uznání a čest mu byly projeveny až v podobě uměleckých odkazů na jeho postavu (například Homérovské texty).

Heroická biografie se dá aplikovat na většinu postav řecké mytologie. Je ale nesnadné aplikovat ji na biblické postavy.

Vyprávění o Samsonovi jako o postavě s nadlidskou silou je podle O. Margalitha příběhem v Bibli svým způsobem jedinečným. Hrdinové, kteří se v Bibli vyskytují, jako jsou Jozue, David nebo Gideon, jsou omylní smrtelníci. Nedisponují „supersilou“, ale přesto jsou zvláštní - jsou popisováni jako obrovští (1. Sam 17,4: Goliáš z Gatu, vysoký šest loket a jednu píd'), ale nedisponují takovou vlastností, jako Samson.

Koncept dlouhých vlasů je charakteristickým rysem řecké mytologie¹⁰⁴: megarský král Nisus byl neporazitelný, dokud jeho dcera Scylla neostříhala jeho vlasy, když spal. Tehdy jeho síly zmizely a byl poražen králem Mínosem. Jiným příkladem je král Ptelelaos, který potom, co mu jeho dcera Camaeto ostříhala jeho vlasy kvůli její lásce k nepřátelskému králi Amphitryonovi, zemřel.¹⁰⁵

¹⁰³ HOMÉROS, Ílias, zpěv XIX., 101-105, str. 424.

¹⁰⁴ MARGALITH, Samson's riddle and Samson's magic locks, str. 232- 233.

¹⁰⁵ Amphitryon je, jak bylo výše zmíněno, otcem Hérakla.

„Zlaté vlasy“ či „Neostříhaný“ jsou tituly, které můžeme potkat u boha Apolla, a vyjadřují tak jeho božskost. Tato symbolika tak spojuje Samsonův příběh s řeckými příběhy.

5 Co mají společného?

Předchozí charakteristika konstatovala obecnou podobnost založenou na společných prvcích žánru příběhů a herojské postavy. Nyní se obrátíme k specifitějším společným rysům. Příběhy o Samsonovi a příběhy o Héraklovi nesou mnohé společné motivy. Mezi ně patří zázračné narození, užití zvláštních a mocných zbraní, ovlivnění jejich života ženami atd. Každému tomuto motivu bude náležet samostatná podkapitola.

5.1 Božský otec¹⁰⁶

Každá životní cesta začíná početím a narozením. V případě našich hrdinů, je jejich početí i narození doprovázeno zvláštními událostmi, které z nich činí „hrdiny“.

O Samonově narození se můžeme dočíst ve 13. kapitole knihy Soudců. Jeho otec Menoáh pocházel z kmene Dan (Sd 13,2) a vzal si za manželku ženu, která byla neplodná (Sd 13,2). Jednou jí Hospodinův posel předpověděl narození syna, jehož osudem je začít vysvobozovat Izrael z područí Pelištejců (Sd 13,3-5). Posel zadal ženě několik podmínek, které musí dodržet ona i její syn, a to nepít alkoholické nápoje a nejíst nečisté maso (Sd 13,4.14). Musela také slíbit, že svému synovi nebudou stříhat vlasy. Tyto podmínky byly stanoveny již v knize Numeri (Nu 6,2-5). Poté porodila Samsona (Sd 13,24).

Příběh o Samsonově narození nese všechny typické rysy pro narození antických hrdinů: neplodná matka, zásah nadpřirozených (božských) sil,

---

¹⁰⁶ MARGALITH, More Samson Legends, in: Vetus Testamentum, str. 397- 405.

záračné narození. Takto záračně se rodí člověk s duchovní dokonalostí a duchovním posláním (v Samsonově případě je to záchrana Izraele od nadvlády Pelištejců).

V Bibli nacházíme více takových pasáží o záračném narození, například narození Izáka Abramovi a Sáře nebo narození Josefa Jákobovi a Ráchel. I tyto ženy byly neplodné a Hospodin se nad nimi slitoval a dal jim dar početí. Mezi nimi je i Samsonova matka, která také nemohla počít. Během setkání s Božím poslem se dozvídá o podmínkách, které mohou vést ke zplození syna. Zde se nám objevuje druhý bod z charakteristiky zrození antických hrdinů.

Toto narození koresponduje s řeckou mytologií, kdy božský otec (nebo může figurovat i božská matka) a smrtelník zplodí hrdinu. V případě Samsona je zřetelné, že smrtelná matka z kmene Dan počala s pomocí Hospodina. Figuruje tu paralela k příběhu o božském otci, který dal počít ženě z kmene Dan v rodopisu Hérakla. Setkáváme se se dvěma verzemi¹⁰⁷: (a) Héraklovo narození bylo důsledkem sestoupení Dia k Alkméné, ženě Amphytriona a vnučce Persea z kmene Dan, (b) Perseus se narodil díky sestoupení Dia k Danae, dceři Akrisia, který byl prapranukem muže z kmene Dan.

K těmto verzím nacházíme příslušné oddíly v Bibli:
a) Akrisius, otec Danae, se s bratrem - dvojčetem - přel stejně jako Jákob s Ezauem (Gn 25, 22-26).

b) Perseus přišel do Egypta a později do města Jaffa, a prostřednictvím

---

¹⁰⁷ MARGALITH, More Samson Legends, str. 401-402.

svatby s etiopskou princeznou Andromedou se stal králem města. Jednalo se město, které vybrakovali Pelištejci a kmen Dan, který šel z Egypta.

c) Hermes na Diovu žádost zastavil chod slunce a měsíce během toho, kdy Zeus sdílel lože s Alkméné. K této epizodě nacházíme paralelu v knize Jozue (Joz 10, 12-13), v oblasti kmene Dan (Joz 19, 43: Elón, Timnata a Ekrón).

Oba naši hrdinové se narodili s Božím proroctvím, které jim předurčilo osud. V Samsonově případě bylo Hospodinovým poslem sděleno matce, že se Samson stane mužem, který osvobodí Izrael od Pelištejců. Také jí sdělil, jakým způsobem bude možné jejího syna ochránit (nepít alkoholické nápoje a nejíst nečisté maso) a kde se bude ukrývat jeho síla.

Héraklés je synem boha Dia a smrtelné ženy Alkmény. Alkména byla ženou Amphytrióna a společně žili v Thébách. Alkména tragicky přišla o své bratry a její muž se vydal je pomstít. Tehdy k Alkméně sestoupil Zeus v podobě Amphytrióna a strávil s ní noc. V tu noc Alkména počala Hérakla. Když se vrátil Amfytrión, ulehl s Alkménou a ona počala druhé dítě, syna Ífikla.

Před porodem dítěte, které Zeus s Alkménou zplodil, sám pronesl:
„Poslyšte veškeří bozi a rovněž bohyně všecky,
abych promluvil k vám, jak duch v mé hrudi mi velí:
na svět hrdinu dnes nám přivede Eileithýia,
bohyně budící bol.- Ten povládne sousedům všechněm,
rodem z oněch jsa mužů, již z vlastní krve mé vzešli!“¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ HOMÉROS, Ílias, zpěv XIX., 101-105, str. 424.

Toto tvrzení rozlítlo Héra. Héraklův porod pozdržela a uspěchala porod královny Nikippy, která žila v Mykénách. Proto se její potomek narodil dříve, než Héraklés. Diova slova tedy byla neplatná.

Alkména se děsila Hériny nenávisti a novorozeného Hérakla odložila za městské hradby. Celému jejímu počínání přihlížela Pallas Athéna - ochránkyně řeckých hrdinů. Vzala Héra na procházku a lstí ji přiměla dát dítěti napít mléka ze svého božského prsu. Jakmile se Héraklés napil, stal se nesmrtelným. K tomuto příběhu se pojí legenda o tom, že Héraklés sál tak intenzivně, že Hére způsobil bolest a ta ucukla. Mléko, které vystříklo z Hériny prsu, dalo vzniknout mléčné dráze.¹⁰⁹

Samson i Héraklés byli tedy počati s božím přičiněním, ale jako smrtelníci. Početí obou hrdinů se ale liší. Samson byl počat díky Hospodinově milosti vůči neplodné ženě. Héraklés byl počat díky fyzickým sympatiím boha Dia ke smrtelné ženě Akméně.

Samson byl sice neporazitelný, ale mohl o svou sílu přijít, pokud by nedodržel přednesená pravidla. Héraklés byl neporazitelný, ale až od doby, kdy jej nakojila bohyně Héra.

Ačkoliv každý hrdina byl zplozen z jiného popudu, oběma byl již od prenatálního věku předurčen osud větší, než čeká kdejakého smrtelníka. Oba měli mít roli vůdčí a hodnou následování.

Rozdílným bodem zůstává také fakt, že každý z hrdinů přišel ke své síle jiným způsobem. A Héraklés, na rozdíl od Samsona, o svou nesmrtelnost nemohl přijít.

---

¹⁰⁹ GRAVES, Řecké mýty, str. 630.

5.2 Úkoly/ „práce“/ skutky

Samson i Héraklés se za svůj život museli potýkat s mnoha namáhavými úkoly. Bylo by na místě určit si, že Héraklovy práce nebo lépe řečeno úkoly, se od Samsonových liší tím, že se Samson neřídil ničimi příkazy, ale vlastní iniciativou. Je tedy příhodnější užívat spojení „Samsonovy skutky“.

S vyprávěním o Héraklových úkolech se můžeme seznámit v mnoha vyprávěních objevujících se od encyklopedií, přes beletrii, až po filmová ztvárnění.

Sečteme-li Héraklovy vykonané úkoly, setkáváme se s číslem dvanáct. Někdy se také hovoří o termínu „Dodekathlos“, jako například v *Encyclopedia Britannica*¹¹⁰ nebo u Emmy Stafford¹¹¹.

Encyklopedie i beletrizované knihy dodržují stejné pořadí Héraklových úkolů (viz níže).

Proč Héraklés těchto 12 úkolů vykonal? Potom, co Héra seslala na Hérakla šílenství a ten pobil své syny, opustil Héraklés Théby, a šel si vyslechnout rozsudek bohů nad jeho činy. Bájná věštkyň Pýthie mu sdělila jeho osud, a to vykonávat službu u mykénského krále Eurysthea. Na tuto cestu si přizval svého synovce Iolála, který mu během plnění několika úkolů pomáhal.

Úkoly zněly (1) zabití nemejského lva, (2) zabití lernské Hydry, (3) zabití stymfálských ptáků, (4) polapení keryneiské laně, (5) chycení erymanthského kance, (6) vyčištění stáje eliadského krále Augeia, (7) chycení

---

¹¹⁰ *Encyclopedia Britannica*, Hercules, XI, str. 481.

¹¹¹ STAFFORD, Heracles, str. 24.

krétského býka, (8) přivedení koní z Diomedova stáda, (9) přivedení Géryonova stáda, (10) přinešení zlatého pásu královny Amazonek- Hippolyty.

Eurystheus neuznal splnění čtyř úkolů (2, 8-10), protože měl pomocníky a nesplnil úkoly sám. Zadal mu tedy další úkoly: (11) přivést Kerbera, (12) donést jablka Hesperidek.

Je důležité připomenout, že Héraklés se za svého života zúčastnil mnoha dalších výprav a prožil mnohá dílčí dobrodružství. Těchto 12 úkolů/prací pro Eurysthea jsou příběhy, které se staly nejtradovanějšími. Héraklés podnikl mimo jiné výpravu za zlatým rounem nebo se zapletl do roztržky mezi kentaury. Tyto epizody se řadí mezi tzv. „Parergy“¹¹² (angl. „side-works“, česky bychom mohli užít lidového označení „bokovky, melouchy“ či „práce bokem“). A dále tu jsou jeho další vykonané skutky, mezi které můžeme počítat například práci pro Omfalé, lýdskou královnu. Takové skutky patří do skupiny s názvem „Praxeis“¹¹³ (angl. „acts“, česky můžeme přeložit jako „činy, skutky“).

Povahou jsou jednotlivé Héraklovy příběhy mýty nesoucí prvky fantastičnosti, svévolnosti a „super-hrdinství“. Příznačné je objevování se bájných fantastických zvířat (např. Kerberos) a mytologických postav (např. Garyonés). Každé dobrodružství je řešeno také nadpřirozenými metodami (např. nadlidská síla) a s výskytem nadpřirozených pomůcek (např. dary bohů).

---

¹¹² Encyclopedia Britannica, Hercules, XI, str. 481- 482.

¹¹³ Tamtéž, str. 233.

V Samsonově případě budeme užívat termínu „skutky“. Vyprávění o Samsonovi říká, že také vykonal několik hrdinských skutků, které mu přinesly obdiv, ale také záhubu. Spočteme-li každý jednotlivý skutek, dostaneme číslo jedenáct. Samsonův život je zaznamenán jen ve třech biblických kapitolách, dohromady v devadesáti šesti verších. Ačkoliv sledujeme Samsona až od věku „na ženění“ a jen po krátkou dobu dvaceti let, dokázal toho velké množství. Chronologický výčet jednotlivých úkolů zní takto: (1) Zabití lva v Timnatě, (2) zabití třiceti Pelištejců v Aškelonu, (3) vypálení pelištejského pole, (4) ubití Pelištejců ve velkém krveprolití, (5) zpřetrhání pout, (6) ubití Pelištejců kostí oslí čelisti, (7) vytržení brány ve městě Gáza, (8) zpřetrhání pout (kterými ho spoutala Dalila), (9) zpřetrhání provazů (kterými ho Dalila spoutala), (10) vytrhnutí se z upoutání svých vlasů, (11) stržení pilířů chrámu.

Ačkoliv se některé skutky staly současně (č. 5 a č. 6) nebo popisují tutéž činnost (jako č. 8-10), můžeme na ně nahlížet jako na samostatné projevení jeho síly a jako na osobitý skutek.

Povahově jsou Samsonovy skutky ve čtyřech případech popisovány slovy $\text{וַתְּצַלַח עָלָיו רֹחַ הַיְהוָה}$ (a sestoupil do něho duch Hospodina). Konkrétně v Sd 14,6; 19; 15,14. V tomto případě se setkáváme s vysvětlením, kde se v Samsonovi vzala odvaha, síla a moc dokázat to, co bylo třeba. Ve chvíli, kdy mu bezprostředně hrozila smrt, ještě naposledy poprosil Hospodina o sílu (Sd 15, 18), aby mohl strhnout pilíře pelištejského chrámu. Hospodin jeho volání vyslyšel a ještě naposledy mu pomohl (Sd 16,28).

Zde se otevírá důležitá otázka o původu Samsonovy síly. Spočívala Samsonova síla v jeho vlasech a dodržování příkazů Hospodina, které předal Hospodinův posel jeho matce? Nebo je v tom něco ještě vyššího? V článku Garyho G. Cohena je to krásně vystiženo ve frázi- not in the hair of the man, but in the God of the hair¹¹⁴- z čehož vyplývá, že postavení „soudce/ zachránce“ získal božím vyvolením a jeho dlouhé vlasy, které se nesměly ostříhat, byly pouze znakem tohoto vyvolení.¹¹⁵

Ze Samsonova příběhu je ale patrné, že jeho síla nespočívala jen ve vlasech, ale v samotném vyvolení Hospodinem, jinak by přece bylo nemístné, aby Hospodin vyslyšel Samsonovo volání o pomoc v chrámu. V době, kdy volal o pomoc, už porušil nařízení Hospodinova posla, protože přišel o své vlasy. Kdyby jeho síla spočívala v jeho vlasech, proč by jinak Hospodin vyslyšel Samsonovo volání o pomoc? Tento akcent je propojovacím článkem mezi Samsonem a Héraklem. Totiž oba dva hrdinové jsou Bohem vyvolení pro konání hrdinských skutků a jejich nadpřirozené vlastnosti jsou skryty v jejich těle a jsou tam bez ustání.

Podíváme-li se na jednotlivé postavy zvlášť a na motivy, které by jejich příběhy spojovaly, nacházíme jen několik jednotlivostí. Nejvýraznějším motivem je zabití lva holýma rukama. Tento motiv bude pojednán samostatně. Dalším zřetelným motivem je výbušná a prudká povaha. Oba dva jednají krutě, často svéhlavě a unáhleně. I tento motiv bude pojednán samostatně.

---

¹¹⁴ COHEN, Samson and Hercules, str. 139, vl. Překlad: ne ve vlasech člověka, ale božství vlasů.

¹¹⁵ Dalila Samsona připravila o jeho sílu, o znak vyvolení nebo lépe řečeno o to, co mu bylo od narození dáno. Tehdy ho připravila o to, co mu bylo od narození přikládáno za přirozenost.

Příběhy ve svém výčtu nenesou podobná či dokonce shodná témata. Můžeme ale pozorovat samostatné motivy či jen details, které propojují jednotlivá vyprávění. Každému takovému motivu je věnována samostatná podkapitola.

5.3 Mocné zbraně

Motivem, který se objevuje v Héraklově příběhu i v Samsonově cyklu, je užívání mocných zbraní.

Samson užíval během svých dobrodružství kyj, oslí čelist a vlastní sílu. Podobně jako Héraklés. Héraklovy typické zbraně byly kyj, který si sám vyrobil, vlastní síla a dary od bohů: Hermés mu daroval meč, Apollon luk a šípy, Héfaistos zlatý krunýř a velký bronzový kyj, Pallas Athéna roucho, Poseidon koňské spřežení a Zeus mu daroval silný a zdobený štít. Nicméně oba hrdinové spoléhali především na vlastní sílu.

5.4 Povaha

Z přechozích vyprávění se můžeme dopátrat společné vlastnosti, kterou Samson i Héraklés ve svých příbězích nesou. Totiž jejich výbušná a prudká povaha.

Oba hrdinové jsou typičtí svou výbušností. Jakmile jim někdo vykonal nějaké přikopí, volili cestu odplaty násilím.

Héraklova prudká povaha je zřetelná ihned od dětství, například když se k němu jeho učitel nechoval podle jeho představ, trefil ho Héraklés lyrou a tím jej zabil. Dále můžeme uvést konflikty, které Héraklés zažil během plnění svých dvanácti úkolů. Tyto konflikty obvykle

končily krvavě. Příkladem je smrt prince, který pronásledoval Hérakla v podezření, že mu ukradl stádo (viz kapitola „Ženy“). Nebo setkání s výběrčími daně, kdy se jeden z nich zachoval k Héraklovi hrubě, a tak jim všem uřezal uši a nosy a nakonec je všechny pobil.

Tento motiv je výrazný v příběhu trestu, kterému neunikl ani trojský král Láomadón, který Hérakla urazil během cesty z výpravy proti Amazonkám. Héraklés pomohl Láomadónovi v boji s mořskou nestvůrou a za tuto pomoc měl dostat od Láomadóna koně, kterým se žádní jiní koně nevyrovnají. Král ale Hérakla podvedl. Když to Héraklés zjistil, táhl s výpravou proti němu. Zabil Láomadóna a většinu jeho synů. Nechal při životě jen Thitóna a Podarka, který s jednáním svého otce nesouhlasil. Héraklés Podarkovi tak důvěřoval, že jej nechal vládnout nad Trójou. Dnes jej známe pod jménem Priamos, tedy Vykoupený, který během trojské války zemřel.

Samsonův přístup ke konfliktům je násilný a končí buď krveprolitím, nebo jiným násilím či škodou. Například prvním takovým příběhem o jeho výbuchu vzteku je příběh o zabití třiceti Pelištejců v Aškelonu (Sd 14,19), které se stalo v souvislosti s námluvami pelištejské ženy. Sdělil hádanku jejím druhům a vsadili se o třicet košil a třicetery svatební šaty, že hádanku neuhodnou. Ti naléhali na jeho nastávající, aby správnou odpověď zjistila a pak jim jí řekla. Ona tak učinila a Pelištejci hádanku uhodli. Samsona se poté zmocnil duch Hospodinův a sestoupil do Aškelonu. Tam pobil třicet mužů a pobral jim svatební šaty, které předal Pelištejcům jako prohru v sázce.

Vypálení pelištejského pole (Sd 15,4-5) se událo opět v kontextu křivdy. Samsonovu vyvolenou provdali za někoho jiného a jako náhradu mu

„tchán“ nabídl druhou dceru. Samson pochytil tři sta lišek, po párech je svázal a přivázal k nim hořící pochodně a vpustil je do pole.

Dalším výrazným příběhem o prudké povaze je ubití pelištejců oslí čelistí (Sd 15,15-16), které se odehrálo na místě, které je od té události nazýváno Rámat-lechí (to je Výšina česlití). Potom, co Samson zpřetrhal pouta, vzal oslí čelist a pobil jí tisíc mužů.

5.5 Zabití lva holýma rukama¹¹⁶

Zabití lva - nebezpečné šelmy, je zřejmě nejznámějším skutkem, který naši hrdinové vykonali. Pohybujeme se v období, kdy lvi žili volně v přírodě a byli tak přímým nebezpečím.

Starý zákon nabízí i další příběhy o zabití lva, ale tyto epizody pozbývají jedinečnosti Samsonova příběhu:

2. Sam 23,20: „Benajáš, syn Jójady, syna zdatného muže z Kabseelu, muže mnoha činů, ubil dva moábské reky a sestoupil a ubil v jámě lva; byl tehdy sníh.“

nebo 1 Sam 17,36: „Tvůj služebník ubil jak lva, tak medvěda. A tomu neobřezanému Pelištejci se povede jako jednomu z nich, protože potupil řady živého Boha.“

Podíváme-li se do původního hebrejského textu, poznáme rozdíl mezi uvedenými pasážemi a Samsonovým případem. Ve výše zmíněných případech se objevuje v hebrejském znění spojení אֶת־הַלֵּוָיִם (A ubil lva). Termín „ubil“ má původ v hebrejském *nkh*, které ve své podstatě značí,

---

¹¹⁶ MARGALITH, The Legend of Samson/ Heracles, in: Vetus Testamentum, str. 66- 68.

že dotyčný užil ke svému činu jakoukoliv zbraň.¹¹⁷ V Samsonově příběhu se objevuje slovo נִשְׁפָּטָהּ, a to ve významu „roztrhnout“.

Oba naši hrdinové jsou ale výjimkami mezi ostatními významnými bojovníky právě díky jedinečnosti svého příběhu, kdy lva přemohli „vlastníma holýma rukama“.

Jaký ale měla tato událost význam pro jejich život? Héraklés dostal zabití lva jako první úkol, který měl splnit v rámci práce u Eurysthea. Nemejský lev je mytologickým zvířetem, jehož srstí nepronikl šíp ani meč. Héraklés proto lva uvěznil v jeskyni a tam jej zardousil vlastníma rukama. Lví kůži poté vyčinil a užíval ji jako ochranné brnění a lví hlavu jako helmu. V Héraklově příběhu nešlo o jeho vlastní iniciativu lva zabít, nebo o obranu při napadení. Dostal ji příkazem. Kožešina, která jej ochraňovala, byla výhodou, kterou po tomto souboji získal.

Už v 6. stol. př. Kr. Hérakla ve lví kůži popisuje ve svém textu Stesichorus. Tento motiv je nejčastěji užíván i v uměleckých zobrazeních.

Samson lva zabil proto, že ho lev ohrožoval na životě. Samotný čin zabití lva holýma rukama by se dal považovat za epizodní, ale lví tělo mělo význam pro Samsonovo budoucí konání. A to tehdy, když se šel podívat na mršinu lvího těla, ve kterém se objevilo včelí hnízdo. Tehdy vznikla hádanka, kterou pak sděloval pelištejcům a vedlo to k projevení jeho role „soudce/ zachránce“.

---

¹¹⁷ *Nkh* v hiphilu znamená také zabít mečem. Tedy potvrzuje, že bylo užito zbraně. (PÍPAL, Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu)

Je patrné, že oba příběhy jsou sice heroickými skutky, ale každý má jiný průběh, jinou příčinu a zároveň i jiné vyústění.

5.6 Lišky

Samson, jako odplatu Pelištejcům, pochytil tři sta lišek, které po dvojicích svázal a mezi ně umístil hořící pochodeň. Poté je vpustil do pelištejského pole, jehož úroda lehla popelem (Sd 15,4-5). Tento příběh má svou paralelu v Ovidiově příběhu o Carseliovi, který je tak paralelou Samsonova příběhu v klasické mytologii.¹¹⁸ V tomto příběhu vystupuje farmářský chlapec, který lapil lišku, která mu kradla kuřata. Přivázal ji slámu k ocasu a zapálil. Liška utekla do sousedova pole, kde zničila všechnu úrodu. Motivy, které oba příběhy propojují, jsou pole, liška a oheň.

Podle Margalitha je zcela nemožné, aby lišky, spojené ocasy a ještě spojeny s hořící pochodní, utíkali jedním směrem, natož, aby běželo 150 páru jedním směrem do pole.¹¹⁹ Tento příběh je tedy spíše fantastickým vyprávěním.

Zajímavostí je, že hebrejské slovo *šual* se překládá jako liška, ale není tím myšlena liška, jakou potkáváme v evropských lesích, ale šakal. Mnohdy nelze rozeznat, o které zvíře se jedná, protože se jejich podoba liší jen v detailech.¹²⁰

Ačkoliv Samsonův skutek nemá svou paralelu v Héraklově příběhu v tom smyslu, že by lišky figurovaly v jakém s Héraklových vyprávění, lze jej porovnávat s Héraklovými úkoly, jako je přivedení Kerbera z podsvětí

---

¹¹⁸ MARGALITH, Samson's Foxes, str. 224.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 225.

¹²⁰ Tamtéž, str. 224.

nebo zkrocení krétského býka. Jedná se o skutek polapení a zkrocení divokého (nebo v Héraklově případě nebezpečného) zvířete. Oba v tomto případě použili vlastní sílu a důvtip. Héraklovy činy ale neznamenal ani odplatu, ani nevedly ke zničení ničeho majetku.

5.7 Ženy

Z předchozího vyprávění Samsonova i Héraklova příběhu je na první pohled jasné, že ženy sehrály v jejich osudech velmi významnou roli.

Samsonův život byl významně ovlivněn čtyřmi ženami.¹²¹

První z nich nebyl nikdo jiný, než jeho matka. Zajímavé je, že její jméno není sděleno. Vždy vystupuje jako „žena Menoáha“ nebo „jeho matka“. Jako ženě se jí dostalo velkého vyznamenání v podobě zaslíbení syna od Hospodinova posla. Také už v tomto zaslíbení byl určen Samsonův osud „soudce“. Naposledy tato žena vystupuje v příběhu, když jdou společně s Menoáhem do Timnaty za Samsonovou vyvolenou manželkou.

Druhou ženou byla vyvolená pelištejka z Timnaty, kterou chtěl pojmout za manželku. Ani u této ženy nezaznívá její jméno. Pro Samsonův život měla velký význam proto, že byla Pelištejka. To znamená, že pocházela z kultury, která byla Izraelitům nepřítelem. Prvotně se zdá, že Samson s touto ženou překoná mezikulturní nesváry. Ale opak je pravdou. Jeho zamilování se do Pelištejky bylo Hospodinovým plánem. V Sd 14, 4 se píše: „Otec s matkou netušili, že je to od Hospodina, že hledá záminku proti Pelištejcům; toho času totiž vládli nad Izraelem Pelištejci.“

---

¹²¹ MOBLEY, Samson and the Liminal Hero in the ancient Near East, 87- 92.

Zpočátku se zdálo, že by vztah Izraelce a Pelištejky je možný, ale poté došlo k její zradě vůči Samsonovi v podobě vyzrazení řešení hádanky jejím druhům. Nejprve mu žena při vyzvídání odpovědi na hádanku „zahrála na city“ s výčitkami, že ji dostatečně nemá rád. Poté sedm dní proplakala, aby zlomila jeho vůli a on jí odpověď prozradil. Samson vydržel její nátlak dlouho, po sedmi dnech však odpověď na hádanku řekl. Tato událost má podobné schéma jako Samsonův vztah s Delilou (viz níže).

Třetí ženou v jeho životě byla prostitutka z města Gáza. Vystupuje v Samsonově cyklu jen jako epizodní postava a ani neovlivnila jeho život tak významně, jako ostatní ženy. Spíše můžeme hovořit o vlivu místo, kde se společně nacházeli.

Čtvrtou a poslední ženou v Samsonově životě byla Delíla. Žena, která stojí v pozadí zlomení jeho síly. Delíla pocházela z Hroznového údolí (Sd 16, 4). V příběhu není zmíněno, zda pocházela z pelištejské kultury či jiné.¹²² Nicméně Pelištejci ji přemluvili k tomu, aby získala informace o tom, jak Samsona zbavit jeho síly. Potřikrát na něho nastražila past. Samson jí vždy zalhal. Až na počtvrté jí sdělil pravdu a ona jeho sílu skutečně pokořila. O jeho síle a vlasech jsem již pojednala výše, ale je na místě zopakovat si, že právě ona ostříhala vlasy svého muže, ve kterých měla být skrytá jeho vyvolenost Hospodinem pro roli soudce, nadaného obrovskou silou. I ona stejně jako jeho první žena naléhala na odpověď nejprve vytýkáním nedostatečné lásky, poté na něho vyvíjela nátlak, kterému se Samson podvolil.

Delíla je jedinou ženou v Samsonově příběhu, jejíž jméno je nám

---

¹²² MOBLEY, Samson and the Liminal Hero in the ancient Near East, str. 90.

známé. Význam jejího jména lze vykládat několika způsoby.¹²³ Jméno Delíla může mít kořeny v hebrejském *dll*, které znamená „být slabý“ nebo „houpat se“. Od tohoto kořenu je poté odvozeno slovo *dálál*, které znamená „kštice, vlající vlasy“. Další variantou je odvozenina *daláh*, která se překládá jako „bídníci, ubožáci“.

Jméno Delíla také může mít příbuznost s arabským substantivem *dalla*, které lze překládat jako „chovat se zamilovaně“. Každý tento výklad lze ke jménu Delíla přidělit. Byla ženou, která byla slabá a nechala se přemluvit, aby se postavila proti svému muži. Zároveň můžeme aplikovat význam „houpat“ v tom smyslu, že Delíla ukonejšila Samsona ve svém klíně těsně před tím, než mu ostříhala několik pramenů vlasů. Arabské východisko se do charakteristiky Delíly nehodí už jen proto, že zamilovaná žena nestojí proti svému partnerovi a nesnaží se mu stát záhubou.

Mohla Delíla nosit Samsonovo dítě?¹²⁴

Mobley ve své studii pracuje také s teorií, že by Delíla mohla nosit Samsonova potomka. V Sd 16,19 je napsáno „uspala jej na klíně“. Podíváme-li se do hebrejského textu, dočteme se tam doslovně „a uspala ho na svých kolenou“. V hebrejském kontextu se fráze *al – birkayi* a termín *birkayim* užívá pro asociaci s početím či porozením dítěte. Například v Gn 50,23: Makír byl narozen z Josefových kolen; nebo Gn 30,3: Bilha porodila z pod Racheliných kolen. Taková teorie je ale téměř na hradnici s konspirací. V Samsonově cyklu je v tuto chvíli děj zacílen na uspání Samsona, aby mohla Delíla ustříhnout

---

¹²³ MOBLEY, Samson and the Liminal Hero in the ancient Near East, str. 89 (poznámka pod čarou).

¹²⁴ Tamtéž, str. 91.

pramen jeho vlasů. Stavět se proto k obratu „uspala jej na klíně“ jinak, než v doslovném významu, je nevhodné.

Zde je zřejmý vidět rozdíl Samsona oproti Héraklovi. Můžeme se dočíst o Héraklových potomcích, které měl s Megarou a také o dalších mimomanželských dětech. Samson byl ale podle knihy Soudců bezdětný.

Hérakla a jeho vztah se ženami můžeme popsat následovně. První významnou ženou v jeho životě byla jeho matka Alkména, která mu dala život společně s bohem Diem. Alkména se ale obávala nenávisti bohyně Héry vůči Héraklovi, a proto jej odložila za hradby města.

Héra je druhou ženou v jeho životě. Její nenávist jej provázela téměř celý život, ale zároveň také nesl i její poznamenání k nesmrtelnosti, když mu dala (nevědomky) napít ze svého prsu, poté co ho našla položeného za branou hradu. Na osmiměsíčního Hérakla poslala v noci dva hady, kteří měli dítě v kolébce zabít. Ífíklés je uviděl a křikem přivolal rodiče. Když Amfitryón přiběhl k postýlce, uviděl Hérakla, jak sedí v kolébce a v každé ruce drží usmrceného hada. Jejich vzájemná rivalita se projevila i v události, kdy Hérakles Hérou střelil šípem, o čemž píše Homér v své Íliadě.

„ Héra trpěla též, když silný syn Amfitryónův,
Héraklés, pravý prs jí z lučiště trojrohým šípem
poranil- nesnesitelná bolest jí tenkrát pojala bolest.
Trpěl dokonce Hádés, bůh obrovský, střelhitou šípkou,
kterou ho týž muž ranil, syn Kronovce, bouřného Dia,
u brány vprostřed duší a velkou mu způsobil bolest.“¹²⁵

Nicméně tento vztah nesl šťastný konec. Po Héraklově vzetí na Olymp,

---

¹²⁵ HOMÉROS, Ílias, zpěv V., 393-397, str. 124.

v době kdy měl zemřít, mu zaslíbila svou dceru Hébé, která byla bohyní věčného mládí.

Héra sice není smrtelnou ženou, ale Héraklův život ovlivnila významně, a to darem nesmrtelnosti a síly, ale také neustálými nástrahami, které mu kladla do života (například šílenství, během něhož pobil vlastní děti, které zplodil s Megarou). Podrobnosti jsou zde uvedeny proto, aby bylo patrné, jak Héraklův život ovlivnila jedna z bohyň. Héra je ve vyprávění personifikována (například ona přece nakojila Hérakla nebo také byla postřelena šípem) a to podtrhuje Héraklovo zařazení do řecké mytologie. Také je tato personifikace bohyně protikladem k tomu, jak figuruje Bůh v Samsonově cyklu.

Héraklovou patronkou byla bohyně Pallas Athéna, která mu během jeho heroických činů nejednou byla nápomocná, a která se také postarala, aby jej právě Héra nakojila jako novorozeného hrdinu. Také ona byla při tom, když byl Héraklés dopravován na Olymp během své „smrti“.

Jeho první manželkou byla Megara, kterou dostal za ženu od jejího otce Kreóna za vykonanou pomoc, když Héraklés pobil orchomenské vojsko a jejich krále Ergína. Když ale Héraklés pobil své syny v záchvatu, který na něho seslala Héra, musel Megaru opustit. Po vykonání svých dvanácti úkolů se za ní chtěl vrátit zpět. Našel ji ale se svým přítelem Iolálem, který se do ní zamiloval a nedokázal bez ní žít. Héraklés mu proto svou ženu přenechal a vydal se na další životní etapu.

První Héraklovo manželství bylo neúspěšné. Stejně jako Samsonovo. Nicméně zrada, která by jej zničila, nebyla v Héraklově případě na místě. Héra se postarala o jeho zničení, která na něho seslala šílenství a přivedla jej k osudu

plnění dvanácti úkolů.

Jednou z žen, které zapříčinily spor Hérakla s králem Eurytem, byla Iola. Héraklés si vysloužil za ženu Iolu, dceru krále Euryta, přemožením jejího otce v lukostřelbě. Eurytos ale svou dceru vydat nechtěl a tvrdil, že jsou Héraklovy šípy kouzelné.

Při Héraklově odchodu z paláce se objevil pastýř a ohlásil krádež dvanácti mul a dvanácti klisen z králova stáda. Eurytos si myslel, že je vzal Héraklés jako pomstu. Ífitos, syn Euryta, hledající ukradený dobytek došel až na Héraklův pozemek. Héraklés nabídl ukázat mu své pastviny z vysoké věže. Protože ho ale princ urazil nařčením z krádeže, ve zlosti do něho strčil. Ífitos přepadl z věže, spadl a zemřel.

Iola byla ženou, která sehrála dílčí roli, ale je důležitým prvkem v Héraklově příběhu, protože vystihuje, jak Héraklés nakládá s křivdou, která se mu stane.

Královna Omfalé byla ženou, které měl Héraklés po tři roky sloužit. Zprvu královna Hérakla ponižovala, ale později se do něho zamilovala a dala mu několik potomků.

Pomineme-li ženy, které stály proti Héraklovi během jeho hrdinských výprav, jako například Hesperidky nebo bojovné Amazonky, které měly pouze epizodní výskyt v příbězích, dostáváme se k nejvýznamnější ženě pro Héraklův život - k Deianeře.

V díle *Ženy z Trachisu* (Trachiňanky) popisuje Sofoklés Héraklův boj o Deianeiru s říčním bohem Achelóem. Také popisuje, jak Héraklés zabil kentaura Nassa, který se zamiloval do Deianeiry, a také předkládá kentaurovu lest na Hérakla. Nechybí ani Héraklova bolest v podobě otrávené kůže

Deianeiriným darem a jeho „smrt“.¹²⁶

Během výpravy za Kerberem se Héraklés setkal s duší mrtvého hrdiny Meleagra, který jej požádal o to, aby pojal za ženu jeho sestru Deianeiru. Vydal se tedy Héraklés do Kalydónu v Aitónii, aby požádal o Deianeirinu ruku jejího otce Oinea. O Deianeiru se ale ucházelo mnoho nápadníků. Když zjistili, že její otec zaslíbil její ruku říčnímu bohu Achelóovi, a že přijíždí Héraklés, vraceli se domů.

Héraklés se do Deianeiry okamžitě zamiloval. Protože se ale Achelóos nechtěl svého nároku na Deianeiru vzdát, musel si svou lásku Héraklés vybojovat.

Je možné, že za život měl mnoho milenek a zplodil mnoho dětí, o této ženě se ale mluví jako o té, do které se zamiloval. Právě její láska se mu stala osudnou. Jako vždy stál proti Héraklovi v osudu nějaký nepřítel, který mu házel klacky pod nohy. Kentaur Nassos předhodil Deianeire řešení situace, kdyby ji Héraklés už nemiloval. Měla jeho krví smíchanou s olivovým olejem pomazat Héraklův šat. Jak již bylo řečeno, Deianeira skutečně podle pokynů touto tekutinou mazala Héraklův plášť. Proč? Žárlila na Iólu, princeznu z Oichalie. Když si Héraklés plášť oblékl, jed se pustil do své práce a ničil mu kůži. Deianeira po tomto skutku ze žalu spáchala sebevraždu. Héraklés trpěl a chtěl svůj život ukončit, ale nedařilo se mu to. Jeho smrti bude ještě věnována podkapitola.

Deianeira Hérakla pokořila v tom smyslu, že sám nedokázal odvahou ani silou čelit bolesti, kterou mu způsobila. Samsonova žena svého muže pokořila tím, že jej zbavila toho, co jej dělalo vyvoleným silným hrdinou.

---

¹²⁶ TRENCSENYI WALDAPFEL, *Mytologie*, str. 241- 242.

V tomto motivu jsou osudy obou mužů velmi podobné. Oba hrdinové zemřeli kvůli nerozumnosti svých partnerek, které je připravili o to, co je činilo vyvolenými a vyjímečnými. Způsobili jim nejen bolest na duši, ale také fyzickou. Héraklés trpěl bolestmi na otrávené kůži a Samson přišel o obě oči.

5.8 Brána a pilíře

Dalším motivem, který se objevuje jak v cyklu o Samsonovi, tak v příběhu o Héraklovi, je brána. Podle Sd 16,3 Samson vysadil bránu města Gaza a vynesl ji na svých zádech na vrchol hory, která stála před Hebronem. Městské brány byly obklopeny dvěma sloupy, které byly tvořeny monolity, a byla tvořena takovým mechanismem, že pokud by se chtěly odebrat vstupní „vrata“, bylo by zapotřebí odstranit také jejich překlad tvořený motolitem. Tento mechanismus je ale vratký a mohlo by dojít ke zhroucení celé stavby.¹²⁷ Příběhy s podobným schématem, jako je tento, byly povětšinou tradovány za etiologickým účelem, to znamená za účelem vysvětlení původu jména určitého místa či hrdiny.¹²⁸ Nicméně tento příběh nekončí pojmenováním místa.¹²⁹ Nedožíváme se ani, co udělal na cílovém místě s bránou a ani se nedozíváme nic o konkrétním místě, kam se vydal. Jeho zařazení v Samsonově cyklu je tedy nejisté.

Z díla Callimacha se dozíváme, že Héraklés byl po své smrti zbožštěn

---

¹²⁷ MARGALITH, *The Legends of Samson/ Heracles*, str. 68- 69.

¹²⁸ V Samsonově cyklu se setkáváme s takovým případem etiologického příběhu v Sd 15,17; kdy Samson pobil tisíc Pelištejců oslí čelistí a toto místo pak bylo pojmenováno Rámat-Lechí (tj. Výšina čelisti).

¹²⁹ Tamtéž, str. 69.

svým otcem Diem a stal se ochráncem brány na Olymp, kde ji střeží a nechává ji otevřenou pro pohyb bohů.¹³⁰

Jak vidíme, příběh o vynesení brány na horu u Hebronu a příběh o Héraklovi jako strážci brány na Olympu, jsou naprosto odlišného charakteru. Patrně můžeme soudit, že jejich propojení je zcela náhodné.

V některých publikacích a člancích bývá Samson s Héraklém srovnáván ještě v jednom skutku, a to je Samsonovo stržení pilířů chrámu a Héraklovo postavení dvou sloupů. Je zajímavé, že každý z hrdinů vykonal pravý opak toho druhého, ale přesto je spojuje právě prvek sloupů.

Samsonovo stržení pilířů souvisí s místem jeho smrti. Když Hospodina požádal o poslední dar síly k pomstě Pelištejcům, Hospodin ho vyslyšel. Samson zatlačil na podpěrné pilíře chrámu, ve kterém se s Pelištejci nacházel, a strhl tak budovu na všechny lidi uvnitř. Tento skutek potvrzuje jeho roli hrdiny a „soudce“.

O. Margalith ve svém článku *The Legends of Samson/ Heracles*¹³¹ uvádí, že je nepravděpodobně, aby tento příběh popisoval prostředí pelištejského chrámu. Domy a chrámy tohoto období byly zastřešeny dřevěnými trámy a dokonce i nejvyšší stromy nedokázaly poskytnout trámy pro haly větší než 30 x 60 stop. Střecha takových chrámů byla podpírána stěnami budovy. Kdyby byly uprostřed dva pilíře, které podpírali střechu, a Samson by stál mezi nimi, rozhodně by nebyl vidět a nemohl by sloužit jako „zábava“ pro davy Pelištejců. Biblický popis více připomíná fresky paláce

¹³⁰ CALLIMACHUS, *Hymn to Artemis*, str. 145- 157 (čerpáno z: MARGALITH, *The Legends of Samson/ Heracles*, str. 69).

¹³¹ MARGALITH, *The Legends of Samson/ Heracles*, str. 70.

z Knossu, kde se opakovaně objevuje motiv dvou pilířů, které tvořily kapli nebo svatyni. Zobrazují také dav mužů a žen, kteří seděli na střeších a dívali se na hry uvnitř. Z tohoto prostředí pochází obraz Hérakla, který drží pilíř v každé ruce. Jak Margalith doplňuje, tyto pilíře jsou často popisovány jako Gibraltar.

Motiv pilířů v paláci je tak dalším řeckým prvkem, který mohl být přinesen Izraelitům pelištejským národem. Mimo jiné na Krétě, kde se nachází Knossos, plnil Héraklés sedmý ze svých dvanácti úkolů. Konkrétně úkol polapit krétského býka. Je možné, že tento příběh o Héraklovi a místo na Krétě, byl motivem, který byl poté zpracován Izraelity v jejich vyprávění o Samsonovi.

Héraklés, na rozdíl od Samsona, sloupy postavil. Během plnění úkolů pro Eurysthea byl vyslán na ostrov Erythea, odkud měl přivést stádo trojtělého obra Geryona. Tento ostrov se ale nacházel kdesi na západě v místech, kde moře končilo úzkou šíjí. Héraklés toto místo rozbil svým kyjem a na jeho místo postavil dva sloupy, které byly po celý starověk známy jako Héraklovy sloupy. Dnes je toto místo známo pod jménem Gibraltar.¹³²

Z těchto příběhů O. Margalith vyvozuje výsledek, že Izraelité se inspirovali v příbězích sousedních Pelištejců, kteří znali příběh o Héraklovi.¹³³

---

¹³² KRÁTKÝ, Héraklés, 10. 9. 2004, dostupné na URL: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1486>, navštíveno: 5. 5. 2018.

¹³³ MARGALITH, The Legends of Samson/ Heracles, str. 70.

5.9 Smrt

U Samsona i Hérakla jsme představili jejich propojení v narození s Božím/Diovým přičiněním. Jejich narození bylo provázeno zvláštním početím a ještě jako novorozenci získali sílu a své „hrdinské rysy“. Mohli bychom se domnívat, že i jejich životní závěr bude také doprovázen něčím unikátním.

Samsonův závěr je skutečným hrdinským prvkem v jeho příběhu. Samson byl předveden před Pelištejce, aby sloužil k jejich obveselení. Tehdy už byl slepý a bez sil. Ještě naposledy se Samson pomodlil k Hospodinu, aby mu dal síly k pomstě. Hospodin jeho prosby vyslyšel. Samson se opřel rukama o pilíře podpírající stavbu a strhl ji na všechny, kteří byli v sále. Pohřbilo to množství Pelištejců, ale také Samsona.

Nakonec si pro Samsonovo tělo přišli lidé z jeho kmene a odnesli jeho mrtvolu do hrobu jeho otce Menoáha.

Jak již bylo výše řečeno, Héraklovu smrt způsobila jeho žena Deianeira.

O Héraklově smrti píše Sofoklés ve svém díle *Ženy z Trachisu* (Trachiňanky). V tomto díle Sofoklés popisuje Héraklův boj o Deianeiru s říčním bohem Achelóem a jak Héraklés zabil kentaura Nassa, který se zamiloval do Deianeiry. Také popisuje kentaurovu lest na Hérakla. Popisuje také Héraklovu bolest v podobě otrávené kůže, prostřednictvím pláště jako Deianeirina daru, a jeho „smrt“.¹³⁴

Jed na Hérakla začal působit velmi rychle. Héraklés se svíjel ve velkých

---

¹³⁴ TRENCSENYI WALDAPFEL, *Mytologie*, str. 241- 242.

bolestech a nebylo mu pomoci. Když se Deianeira doslechla o Héraklově nemoci, pochopila, čeho se dopustila a spáchala sebevraždu.

Héraklés velmi toužil po ukončení bolesti a věděl, že mu pomůže jen smrt. Vydal se na posvátnou horu Oita v Trachině a nechal si postavit pohřební hranici. Shromáždilo se okolo něho mnoho lidí, ale nikdo se neodvážil Héraklovi hranici zapálit. Nedbali ani Héraklových proseb a přesvědčování. Když šel okolo mladý Filoktétés, vhodil svou pochodeň mezi dříví hranice. Héraklés mu na oplátku věnoval svůj luk a šípy.

Smrt ale v plamenech nenašel. Když už se blížily plameny k jeho tělu, vzletli z Olympu Pallas Athéna a Hermés. Společně na zlatém voze vzali Hérakla na Olymp, kde se stal bohem. Zde se mu dostalo i smíru s Hérrou, která mu dala na usmířenou za ženu svou dceru Hébé - bohyní věčného mládí.

Jak z příběhů vyplývá, Héraklův životní závěr byl doprovázen aktem, který jej vyvýšil mezi řecké bohy, a stal se jedním z nich. Jak již bylo zmíněno, stal se také strážcem brány na Olymp. Héraklova postava se tedy dočkala „božského“ a velkolepého závěru.

Samson se svého „božského“ konce a smrti dočkal. Můžeme říci, že dobrovolnou sebevraždu za účelem odplaty Pelištejcům podpořil Hospodin tím, že mu věnoval nadlidskou sílu naposledy v jeho životě ve chvíli, kdy musel znát Samsonův záměr. Zároveň je ale zřejmé, že Hospodin Samsonovy prosby vyslyšel proto, že byl Samson vyvolen k roli zachránce, a takový čin k jeho osudu patřil. Jeho smrt je sice velkolepou událostí, když se obětoval, aby zabil množství nepřátel, ale nedosahuje takového rozměru jako příběh Hérakla, či další příběhy řecké mytologie.

6 Závěr

Tato diplomová práce, jak značí samotný název, se zabývá otázkou vztahu Samsonova cyklu a příběhů o bájném řeckém hrdinovi Héraklovi. Nejprve byl samostatně analyzován příběh Samsona a poté příběh Hérakla. Následně jsme se zaměřili na srovnání obou hrdinů. Dospěli jsme k několika motivům, které postavy sdílejí.

Nejprve bylo třeba určit, jaký žánr sledujeme. Zatímco Héraklův příběh nese všechny znaky mýtu, označit Samsonův cyklus za mýtus by bylo troufalé. Ačkoliv tomuto cyklu odpovídá řada bodů charakteristiky mýtu, přesto musíme s tímto označením pracovat opatrně. V biblických textech můžeme o mýtu mluvit v případě příběhu o vzniku světa nebo o potopě. O Samsonově příběhu lze uvažovat spíše jako o pověsti. I. Trancsényi Waldapfel dává mýtus do přímé spojitosti s polyteismem. Pouze polyteismus poskytuje množství vztahů mezi bohy, polobohy a lidmi, které stojí v centru řekeho mýtu.¹³⁵ Biblická tradice přejímá prvky mýtu, ale specifickým způsobem je přetváří v duchu monoteismu.

Uvažovat o obou postavách jako o hrdinech, přesněji o héróích, je možné. Héróové nesou ve své substancialitě propojení s bohy. Zároveň Samson i Héraklés splňují základní znaky heroické biografie. Jediným protiargumentem zůstává chování těchto hrdinů. Hrdina by měl být postavou hodnou následování a měl by působit jako morální vzor pro lidské jednání. Samson ani Héraklés nejsou postavami nesoucími v sobě ideál správného chování. Občas působí spíše jako odstrašující případ. Je zajímavým

¹³⁵ TRENCSENYI WALDAPFEL, *Mytologie*, str. 17-18.

pojítkem mezi biblickými a řeckými hrdiny, že nejsou idealizováni, ale ukazují skutečnou lidskost s dobrými i špatnými stránkami. Je však třeba podotknout, že zatímco Samson je člověk, Héraklés je polobůh, což je znakem výše zmíněného polyteistického myšlení.

Pro Samsona i pro Hérakla jsou typické jisté motivy, které je staví do souvislosti. Například narození s božím přičiněním, zabití lva holýma rukama či žena jako jejich zhouba. Zároveň ale má děj těchto příběhů u každého hrdiny jinou pointu. Nejlépe je to patrné na příběhu o zabití lva. Zabití lva Samsonem vedlo k vymyšlení hádanky, která otevřela jeho konflikt s Pelištejci. Celé toto dění bylo Hospodinovým záměrem pro osvobození Izraele. V Héraklově případě se celý děj odehrával v rámci plnění úkolů během Orákulem uložené služby u krále Eurysthea. I v tomto případě jsou jeho kroky vedeny vyšší mocí. Samsonův příběh se ale odehrává v rámci spásně-dějinného jednání Hospodina s Izraelem. Oproti tomu u Hérakla tyto širší souvislosti chybí. V tomto narážíme na zásadní rozdíl mezi Samsonovým a Héraklovým příběhem a zároveň mezi hebrejským a řeckým smýšlením.

Nejstaršími prameny zaznamenávající Héraklovy příběhy jsou slavná Homérova díla Ilias a Oddysea z 8. stol. př. Kr. Popisují především Héraklův vztah s bohy a Hérakla jako lučištníka. Jako další pramen, který popisuje Héraklův příběh, byl uveden Peisanderův text z 6. stol. př. Kr., kde se poprvé objevuje jako hrdina ozbrojený kyjem a oděn do lví kůže. V tomto století psal také Stesichorus, který jako první popisuje dvanáct Héraklových úkolů. Můžeme uvést další možné prameny, které nesou zvěsti o Héraklovi. Tyto texty jsou ale prvními nesoucími informace, které porovnáváme se Samsonovým

příběhem. Od této doby je možné pozorovat paralely mezi oběma hrdiny.

Datace a okolnosti vzniku Samsonova cyklu jsou opředeny mnoha nejistotami. Nejpravděpodobnější dataci navrhují Thomas Römer a Martin Noth, kteří Samsonův cyklus zařazují do doby post-deuteronomistické (deuteronomistická redakce probíhala cca do 5. stol. př. Kr.). Teorii o vložení Samsonova cyklu do knihy Soudců až po redakci, odpovídá několik detailů. Samsonovo jméno se neobjevuje v soupisu jednotlivých proroků, jejichž seznam se nachází v 1S 12,9-11. Jako další argument může sloužit Sd 13,5, kde se píše, že Samson bude Božím zasvěcencem a začne vysvobozovat Izrael z rukou Pelištejců. V Sd 13,7 se nachází rekapitulace pátého verše, ale bez dovětky o vysvobozování Izraelitů. Tento dovětek byl patrně doplněn do Samsonova příběhu až později, po vzniku textů o Saulovi a Davidovi a jejich bojích s Pelištejci, které pravděpodobně pochází z deuteronomistické doby.

Na textu Samsonova příběhu jsou patrné vlivy řecké kultury. Tento názor zastávají mimo jiné Thomas Römer a Othniel Margalith. Každý ale na tyto vlivy nahlíží z jiné perspektivy. Margalithův koncept je založen na přímém vlivu díky Pelištejcům, kteří pocházeli z mykénského Řecka a usídlili se v oblasti Kanaánu, to znamená v sousedství s Izraelem. Vzájemným působením sousedících kultur docházelo k přejímání prvků obou tradic. Prostřednictvím Pelištejců se Izrael mohl seznámit s látkami, které vytvořily příběh o Héraklovi, a převzít některé motivy do Samsonova cyklu. Tyto vlivy lze doložit pomocí následujících příkladů. V Samsonově příběhu je užita literární formy hádanky, která se v Bibli objevovala velmi

zřídka. Tato literární forma mohla být též přejata z řecké kultury, kde byla známa a užívána (viz Sofoklovo dílo o Oidipovi, 5. stol. př. Kr.). Dalším dokladem vzájemného kulturního a jazykového vlivu je zmínka v Neh 13,24.

Römerův přístup je založen na tom, že na Samsonův cyklus působil nejvíce vliv helénismu. Datuje tedy Samsonův cyklus do doby post-deuteronomistické. Díky paralele k Samsonovu příběhu v Ovidiově textu o Carseliovi a liškách, který pochází až z doby helénismu, se můžeme přiklonit k Römerově přístupu. Ačkoliv nemůžeme vyloučit, že by Samsonův příběh nemohl být tradován před tím, než dostal písemnou podobu.

Můžeme říci, že „Samson je silák jako Héraklés.“ Jejich příběh je propojen několika dílčími motivy. Ale tím se toto spojení v zásadě vyčerpává. Je pravděpodobné, že židé přejali motivy z příběhu o Héraklovi, ale specifickým a sobě vlastním způsobem je reinterpretovali. Ve výsledku jsou tak Samson a Héraklés zcela jinými hrdiny, kteří jsou zasazení každý do odlišného myšlenkového světa.

7 Zdroje

Užitá literatura:

ADKINS, Lesley a ADKINS Roy, Starověké Řecko: encyklopedická příručka, Praha, Slovart, 2012.

BERLEJUNG, Angelika a Jan Christian, GERTZ. Náboženské dějiny starověkého Izraele, Praha, Vyšehrad, 2017.

BOLING, Robert G., Judges, New York, Doubleday, 1985, The Anchor Bible, ISBN 0-385-01029-X.

BRENSINGER, Terry L., Judges (Believers Church Bible Commentary), Herald Press, Scottsdale, Pennsylvania, 1999.

CAMPBELL, Joseph, Tisíc tváří hrdiny: archetyp hrdiny v proměnách věků, Praha: Portál, 2000.

COHEN, Gary G., Samson and Hercules, A comparison between the feats of Samson and the labours of Hercules, The Evangelical Quarterly 42,3 (July-Sept. 1970), str. 131- 141.

BUTLER, Trent C., Word biblical commentary, Volume 8, Judges, Nashville, Nelson, 2009.

ELIADE, Mircea. Mýtus a skutečnost. Praha: OIKOYMENH, 2011.

FOSTER, Stuart J., Judges 14:4, Yahwah uses Samson to provoke the Philistines, OTE 25/2, 2012, 292-302.

GALPAZ- FELLER, Pnina, Samson: The Hero and the Man: The Story of Samson (Judges 13-16), Peter Lang, Bern, 2006.

- GRAVES, Robert, *Řecké mýty*, Penguin Books Ltd., Harmondsworth, Middlesex, 1972 a 1974, 10. a 11. vydání.
- HARMON, Nolan B., BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter's Bible*, 2, Leviticus, Numbers, Deuteronomy, Joshua, Judges, Ruth, Samuel, Nashville, Abingdon Cokesbury Press, 1953.
- HOMÉROS, *Ílias*, Dvanácté vydání, Praha, Rezek, 2007.
- HOMÉROS, *Odyseia*, Šestnácté vydání, Praha, Rezek, 2007.
- KERÉNYI, Karl. *Mytologie Řeků. 2, Příběhy hérůů*, Praha, OIKOYMENH, 1998.
- MARGALITH, Othniel, *Samson Foxes (224- 228), Samson's Riddle (225-234), More Samson Legends (397- 405), Legends of Samson/ Heracles (63-70)*, in: *Vetus Testamentum* 36, 1986.
- MCCANN, J. Clinton, *Judges*, Louisville, Kentucky, John Knox, c2002.
- MOBLEY, Gregory, *Samson and the liminal hero in the ancient Near East*, New York, T & T Clark, c2006, T & T Clark library of biblical studies, ISBN 0-567-02842-9.
- MOORE, George Foot, *A critical and exegetical commentary on Judges*, Edinburgh, T. & T. Clark, 1895, (1.vyd.), *The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament*.
- NIHAN, Christophe, Philippe ABADIE, Thomas RÖMER a Jean-Daniel MACCHI, *Introduction à l'Ancient Testament*. Genève: Labor et Fides, 2004, *Le Monde de la Bible*.
- NOTH, Martin, *The Deuteronomistic History*, 2. ed. Sheffield, JSOT Press, 1991.

- NOVOTNÝ, David Jan, Úvahy o mýtu, Karolinum, Praha, 2014.
- OTTO, Jan, Ottův naučný slovník, ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, jedenáctý díl, J. Otto, Praha, 1897, str. 120-127.
- PÍPAL, Blahoslav, Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu, Kalich, Praha, 2006.
- PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, Obtížné oddíly Předních proroků, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- RÖMER, Thomas, The so-called Deuteronomistic history: a sociological, historical and literary introduction. London: T. & T. Clark, c2005.
- RÖMER, Thomas and DE PURY, Albert, Deuteronomistic Historiography, in: Israel Construct its History, deuteronomistic historiography in recent research, Sheffield Academic Press, c2000, Journal for the Study of the Old Testament, ISBN 1-84127-099-7.
- SASKA, Leo František a GROH, Dr. František, Mythologie Řeků a Římanů, nakladatelství Ignác Leopold Kober, Praha, 1945.
- SOURIAU, Étienne, Encyklopedie estetiky, Victoria Publishing, Praha, 1994.
- RANK, Otto a Philip FREUND, The myth of the birth of the hero: psychological interpretation of mythology, New York, Alfred A. Knopf, c1959.
- RYAN, Roger, Judges, Readings, a New Biblical Commentary, Sheffield Phoenix Press Ltd, 2007, ISBN 978-1906055240.
- SEDLÁČEK, Jaroslav V., Kniha Soudcův, Překlad z Vulgaty i z původního textu a výklad, Praha, 1910, 1. svazek.
- SMITH, William a Charles ANTHON, A new classical dictionary of Greek and Roman biography, mythology and geography: partly based upon the Dictionary

of Greek and Roman biography and mythology. Reedice vydání z roku 1880.
Whitefish: Kessinger Publishing, 2007.
STAFFORD, Emma, Herakles, Routledge, New York, 2012.
TRENCSÉNYI-WALDAPFEL, Imre, Mytologie, Praha, Odeon, 1967, ISBN
01-056-67.
ZAMAROVSKÝ, Vojtěch, Bohové a hrdinové antických bájí, 3. vyd, Praha,
Mladá fronta, 1982, Máj.

Internetové zdroje:

KRÁTKÝ, Martin, Héraklés, publikováno 10.9.2004, dostupné na URL:
<http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1486>, navštíveno: 7.7.2018.

MURDOCK, Acharya S/D.M., Have archeologists found evidence of the
Israelite hero Samson?, dostupné na URL:
<http://freethoughtnation.com/samson-the-solar-myth/>, navštíveno: 25. 5. 2018.

PhDr. PETRŽELKA, Josef, Ph.D., Mýtus, dostupné na URL:
<https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps14/phil/web/indexM.html>, navštíveno:
6.7.2018.